Paul Pretor

POEME • POÈMES

Paul Pretor

POEME • POÈMES

Traducere în limba franceză de Alexandru Luca

Ediție îngrijită de Iulian Boldea

ArhipelagXXI

2013

Editura ***Arhipelag XXI***
Târgu-Mureş, Strada Moldovei, nr.8, 540519
Tel: +40-744-511546
Editor: Iulian Boldea
Consilier editorial: Dumitru-Mircea Buda
Email: editura.arhipelag21@gmail.com
Website: www.asociatiaalpha.comxa.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PRETOR, PAUL
Poeme = Poèmes / Paul Pretor ; pref.: Iulian Boldea ; ed. îngrijită de Iulian Boldea ; trad. în lb. fr.: Alexandru Luca. - Târgu-Mureş : Arhipelag XXI, 2013
ISBN 978-606-93590-1-3

I. Boldea, Iulian (pref. ; ed.)
II. Luca, Alexandru (trad.)

821.135.1-1=133.1=135.1

ISBN: 978-606-93590-1-3

Copyright Editura *Arhipelag XXI* pentru prezenta ediție.

Cuvânt înainte

Profesor eminent la Liceul din Luduş, doctor în istorie cu o teză apreciată, cercetător asiduu al revoluţiei de la 1848 în Câmpia Transilvaniei, poet reputat, Ioan T. Olteanu a rămas în conştiinţa tuturor celor care l-au cunoscut ca o personalitate luminoasă, de certă anvergură, culturală şi umană. Generaţiile de elevi care s-au format sub îndrumarea sa competentă şi pasionată au încă în memoria afectivă lecţiile pline de viaţă, dialogul dinamic, însufleţit de pasiune şi erudiţie. Ceea ce au învăţat, în fond, sutele de elevi care l-au putut cunoaşte, aprecia şi îndrăgi pe profesorul Ioan T. Olteanu nu a fost doar o însumare mecanică de cifre, date, evenimente şi personalităţi istorice. Ei au avut în faţă, mai degrabă, un *model* uman, marcat de generozitate, rigoare intelectuală, dar şi de o incontestabilă sensibilitate la frumos şi la problemele lumii contemporane. Ioan T. Olteanu a fost, pe de altă parte, un intelectual cu o conştiinţă civică înaltă, care şi-a drămuit timpul, energia şi preocupările între Agora şi bibliotecă, făurindu-şi un destin singular, în care dăruirea faţă de ceilalţi a avut o pondere semnificativă, o copleşitoare importanţă.

Ioan T. Olteanu s-a dovedit a fi, prin volumul *Pădurea sub cuvinte* (publicat sub pseudonimul Paul Pretor), un poet autentic, ale cărui versuri trădează o constantă voinţă a desăvârşirii formale, dar şi o incontestabilă vocaţie etică, gravă, cu implicaţii filosofice. Alimentată de o neascunsă nostalgie a originarului, de o nestăpânită foame de esenţialitate şi arhetip, poezia lui Paul Pretor porneşte şi dintr-un impuls polemic la adresa precarităţilor realului, căci, sesizând pauperitatea concretului, poetul încearcă să traseze lucrurilor, obiectelor, fiinţelor, un contur utopic, transferându-le într-un regim al originarului, sub spectrul imperios şi oarecum impersonal al anamnezei: „Nu, zeii nu erau încă plecaţi/ Îngânduraţi erau însă./ Întrebările lui stârneau/ bănuieli pe la colţuri/ şi bolta, aglomerată de zei,/ sub zâmbetul lui,/ pe alocuri, plezni./ De la pândă,/ ca felinele-n junglă,/ au sărit bucuroşi sicofanţii -/ aveau un client -/ şi disperaţi, să nu-l scape/ în balanţă au pus ca supremă dovadă,/ pe lângă cuvintele lui,/ şi surâsul./ Dar nu heliaştii,/ ci el a ales./ Îşi plăti datoria - cocoşul lui Kriton -,/ risipi şi curajul în prieteni/ şi , ca strugurii toamnei,/ încheia bucuros./ După el s-a zvonit în cetate/ că Moira uimită sau poate de frică/ o clipă se oprise din tors” (*Socrate*).

Din această foame de esenţialitate decurg, poate, graţia melancolică ale cărei miresme se strecoară lent în unele poeme, precum şi ţinuta

contemplativă a eului liric, ce proiectează obiectele în figuraţie ritualică, oraculară. Refuzându-şi exultanţa şi ardenţa retorică, fraza poetică îşi asumă, cel mai adesea, o tonalitate reţinută, sublimată în nuanţă, contrasă în semiton: „Dintr-o dată, ca o pasăre de sud, /a venit iubirea/ şi din adjective-au început să zboare/ numai fluturi,/ colorând precum maeştrii de-altădată,/ spaţiul dintre noi. / Bolta înflorise numai din surâsul tău/ nu ştiu cine pune miezul în minune, /ochii tăi în stare au fost, în stare./ Ca o pasăre de sud a venit iubirea/ şi odată coborâtă clipa/ a rămas precum o perlă/ din şiragul unei mari regine./ A venit. I-am fost învinşii./ Cine este ocolit rămâne/ ca o pasăre migrând/ mereu fără să ştie încotro". Iubirea, moartea, gloria, statuile, istoria – sunt invarianţii tematici ai acestui volum, toposuri lirice enunţate în regim reflexiv, oarecum enunţiativ, nu lipsite de o oarecare turnură didactică a frazării. Atât doar că reflexivitatea acestei poezii este una care îşi asumă şi limitele, nu numai beneficiile. În multe poeme din acest volum, ţinuta sobră, retractilă, ca şi notaţia eliptică se îmbină cu evocarea intens-metaforizantă ce transferă trăirea în spaţiul reflexivităţii. Evocarea are, aici, regimul interogaţiei; prin ea, autorul se întreabă despre statutul propriei conformaţii interioare, recurgând la metaforă ori, mai frecvent, la parabola cu substrat moral. Intonaţia interogativă a evocărilor pune sub semnul reflexivităţii trăirile poetului, transferându-le din registrul afectiv în cel cognitiv. Mizând, cu o semnificativă frecvenţă, pe procedeul parabolei care integrează, în poezii cu vibraţie reţinută, cu elan expresiv estompat, sensuri mitice şi etice, poetul cristalizează, în carnaţia subtilă a metaforelor, rigoarea schemei morale, dezvăluindu-se astfel o natură lirică esenţialmente problematică, ce interoghează adevărurile ultime ale condiţiei umane, precum în poemul cu structură alegorică *Puiul de munte*: „S-au înmulţit cuvintele-ntr-atât,/că peste noapte - a răsărit un pui de munte/şi gândurile, Doamne, se lovesc de el/ şi cad, şi nici nu am băgat de seamă/ de când, de ce privighetoarea tace./ Din adjective-au răsărit statui/ şi după ele aleargă - un marş de tobe,/ şi gloria de undeva-o să vedem de unde-/ ne face disperată semne/ şi, poate, pân-la ea o să băgăm de seamă,/ că rădăcina muntelui-o groapă."

Reflexele etice ale poemelor privesc unele tare, imprecizii sau fisuri în ordinea etică a lumii, pe care poetul le sancţionează cu subtilitate, în versuri ce denunţă, de pildă, „curajul tăcerii", care se aşterne, ca o„pecingine" pe lucruri şi oameni: „Ca o pecingine-n carne/ curajul tăcerii s-a-ntins/ şi se-aşteaptă, fără îndoială,/ să fie-n curând răsplătit/ ca un erou cu statui./ Şi-i

vom pune un paznic alături/ să-l ţină de mâini dacă noaptea,/ trezindu-se cumva,/ au poate prin somn,/ ar începe să bată din palme".

Tonalitatea lirică, adesea sumbră, dominată de scepticism şi de neîncredere se transformă, uneori, în accente nereţinute de speranţă şi optimism: „Ca o fereastră deschisă, /uneori larg, /alteori cât o geană. / De la soare învaţă mereu/ şi tremură numai/ sub cuvintele mari/ din care, uneori prea târziu,/ aude cum viermele nopţii/ lucrează-n tăcere./ Câteodată,/ amăgirea-i face cu ochiul/ şi se lasă o parte din drum/ purtată de ea,/ şi-apoi, tristă,/ o ia de la capăt/ până la râul cel negru/ şi dincolo, Doamne!/ fără ea/ ce-o să face?" (*Speranţa*).

Invocare a esenţelor şi purificare interioară prin exerciţiul logosului poetic, lirismul lui Paul Pretor se remarcă îndeosebi prin arhitectura frazei, articulată cu rigoare de artizan, prin efortul de construcţie lucidă a viziunilor, care capătă, în acest fel, o coerenţă interioară incontestabilă. Riguroasă şi eficientă, viziunea se naşte dintr-un efort constructiv la care autorul apelează pentru a restabili un echilibru necesar între *impresie* şi *expresie*. Poezia lui Paul Pretor nu e o poezie ce mizează pe modalităţile exteriorităţii retoricii, pe cuvântul inflamat, desfăşurat în volute verbale incontinente. Avem de a face, dimpotrivă, cu o mişcare de recul în interioritate, cu o regresiune lentă în eul propriu, poetul preferând închiderea în limitele domoale ale propriului sine unei expansiuni neaşteptate spre infinitatea realului. Alteori, elogiul unor flori târzii de toamnă se transformă în subtilă artă poetică a unui creator ce deplasează accentul pe lucrurile umile, banale în aparenţă, pe aspectele neînsemnate, cotidiene, ale existenţei: „Ar trebui să ne-nchinăm mai mult/ asupra florilor târzii de toamnă,/ ar trebui pentru curajul/ cu care sparg în dimineaţă ceaţa./ Când totu-n jur e doar cădere,/ când pustiită e grădina/ voi, numai voi, iubite crizanteme,/ mai îndrăzniţi să rupeţi muşchiul/ singurătăţii ce mă-ncinge./ Să străluciţi precum în vară trandafirii/ de unde-aveţi curaj, când soarele e sterp?/ Când totul pare stins,/ când toamna poartă cearcăne de somn,/ de unde aveţi curaj să înfloriţi/ şi, strecurându-vă în suflet,/ să luminaţi amurgul ce coboară?/ Ar trebui să ne plecăm/ asupra florilor de toamnă,/ ar trebui doar pentru patima/ cu care se ridică, deşi-i târziu,/ deşi osânda lor e bruma" (*Curajul crizantemei*).

Se poate, de asemenea, observa că mişcarea aceasta de închidere, de retragere spre propriile afecte e exprimată, la rându-i, în plan textual, printr-o structurare a frazei nu expansivă şi centrifugă, ci, dimpotrivă, centripetă şi convergentă, regresând adesea spre expresia poetică minimală. Refuzându-şi

exultanţa şi ardenţa retorică, fraza poetică îşi asumă o tonalitate reţinută, sublimată în nuanţă, contrasă în semiton şi infinitezimal expresiv. Iubirea, moartea, gloria, istoria, statuile – sunt invarianţii tematici ai acestor versuri, toposuri reliefate într-un cod enunţiativ şi în regim reflexiv. Mizând, cu o semnificativă frecvenţă, pe procedeul parabolei care integrează, în poezii cu vibraţie reţinută, cu elan expresiv estompat semnificaţii mitice şi etice, poetul cristalizează, în carnaţia fluidă a metaforelor, rigoarea schemei morale, travestind adevărul etic în figuraţie alegorică şi dându-i o conformaţie a concretului mult mai apăsată („Mi-e frică de distanţe, tot mai frică,/prea mă despart de mine însumi./ Zadarnic gândurile-mi fug în faţă,/ ca săbii aprige-ntr-o luptă: cine-i învingător,/ când marea sa e timpul? Decolorat/ surâsul Sfinxului,/ când printre degete nisipul cade,/ cine-l citeşte ce câştigă?/ Mi-e frică de distanţe, tot mai frică:/ în cea supusă mi se vede urma,/ mereu mai clară şi adâncă,/ de parcă-i un cuibar de spaime;/ mereu mă-ntreb/ pe ultima distanţă cât călcâiul,/ deschis de zeu ca o fereastră,/ Ahile, oare, a fost muşcat de frică?/ Mi-e frică de distanţe, dar mărunt,/ pasul făcut e-o învăţătură,/ şi-n ultimii, o să mă-nvăţ cu frica/ atât de mult, că se usucă, şi fără ea/ Moira firul îl poate rupe dintr-o dată./ Dar şi acum,/ când marginea o văd cu ochiul,/ iubito, frica-ncearcă-ntruna/ să mă sugrume, să mă muşte/ dar e târziu şi, fără tine,/ am şi curajul să o mângâi/ şi iată: o aud cum toarce/ ca o felină îmblânzită”).

Lirismul ce răzbate din volumul *Pădurea sub cuvinte* nu face altceva decât să completeze profilul unui om de o exemplară statură etică, de o rară putere de dăruire către ceilalţi, de o remarcabilă rigoare profesională. Toate aceste calităţi, întrupate într-un om, s-au transformat, iată, într-un destin. Paul Pretor este, în fond, un contemplativ ce aşază în unduirile frazei o melancolie gravă, somptuoasă şi austeră în acelaşi timp, corectată mereu de inserţia “memoriei” poetice, de asimilarea unor modele lirice însuşite cu devoţiune şi luciditate.

IULIAN BOLDEA

Avant – propos

Professeur éminent au Lycée de Ludus, docteur ès histoire avec une thèse appréciée, chercheur assidû de la Révolution de 1848 dans la Plaine de Transylvanie, poète réputé, Ioan T. Olteanu est resté dans la conscience de tous ceux qui l'ont connu comme une personalité lumineuse de certe anvergure culturelle et humaine. Les générations d'élèves qui se sont formés grâce à ses conseils et à sa compétence passionnée gardent encore dans la mémoire affective les leçons pleines de vie, le dialogue dynamique, animé par passion et érudition. Ce qu'ils ont appris, au fond, les centaines d'élèves qui ont eu le privilège de connaître, d'apprécier et d'aimer le professeur Ioan T. Olteanu n'a pas été une somme mécanique de chiffres, dates, événements et personnalités historiques. Ils ont eu devant eux, plutôt, un *modèle* humain, marqué de générosité, de rigueur intellectuelle et aussi d'une incontestable sensibilité au beau et aux problèmes du monde contemporain. Ioan T. Olteanu a été, d'autre part, un intellectuel doué d'une haute conscience civique, qui a partagé son temps, son énergie et ses préoccupation entre Agora et la bibliothèque, se forgeant un destin singulier, où sa générosité envers les autres a eu un poids significatif, une importance d'exception.

Ioan T. Olteanu s'est avéré être, par son volume *La forêt sous paroles* (publié sous le pseudonyme Paul Pretor) un poète authentique, dont les vers trahissent une volonté constante du parachèvement formateur, et aussi une incontestable vocation éthique, grave, avec des implications philosophiques. Alimentée par une explicite nostalgie de l'originaire, par une faim indomptée d'essentiel et d'archetype, la poésie de Paul Pretor part d'une impulsion polémique à l'adresse des précarités du réel, car, sésissant l'indigence du concret, le poète essaie de prêter aux choses, aux objets, aux êtres, un contour utopique, les transférant en un régime de l'originaire, sous le spectre impérieux et en quelque sorte impersonnel de l'anamnèse: « Non, les dieux n'étaient pas encore partis/Pensifs, ils l'étaient pourtant./Ses questions déclenchaient/des doutes en secret/et la voûte, regorgeant de dieux,/sous son sourire, par endroit, craqua./De leurs guet-apens,/tels les fauves de la jungle,/surgirent joyeux les sycophantes-/ils avaient un client – /désespérés à l'idée de le perdre/sur la balance ils ont mis, suprême épreuve,/en plus de ses paroles,/le sourire aussi./Mais ce ne sont pas les héliastes,/qui ont choisi, au contraire/c'est bien lui./Il paya sa dette – /le coq de Kryton - ,/dota aussi de

son courage les amis/et, comme les raisins de l'automne,/achevait joyeusement./après lui le bruit a couru dans la cité/que la Moire, étonnée ou peut- être de peur/pour un instant avait cessé de filer ». (*Socrate).*

De cette faim d'essentiel découle, peut-être, la grâce mélancolique dont les senteurs se glissent lentement dans certains poèmes, tout comme la tenue contemplative du *moi* lyrique, qui projète les objets en figuration de rite, d'oracle. Se refusant l'exultation et l'ardeur rhétorique, la phrase poétique assume, le plus souvent, une tonalité retenue, sublimée en nuances, réduite au semi-ton:" Soudain, tel un oiseau du sud,/est arrivé l'amour/et des adjectifs ont pris leur envol/seulement des papillons,/coloriant tels les maîtres d'antan,/l'espace entre nous./La voûte céleste avait fleuri sous ton sourire/j'ignore qui met au miracle son noyau/capables en furent tes yeux, sans doute./Tel un oiseau du sud est arrivé l'amour/et une fois descendu l'instant/il est resté telle une perle/du collier d'une grande reine./Il est venu. Nous fûmes ses vaincus./Celui qui en est privé reste/comme un oiseau migrant toujours/sans savoir vers quels rivages ».

L'amour, la mort, la gloire, les statues, l'histoire – sont les invariantes thématiques de ce volume, des topos lyriques énoncés en régime réfléchis, en quelque sorte énonciatif, pas manqués d'une certaine tournure didactique de la phrase. Seulement que la réflexivité de cette poésie est une qui assume ses limites, non seulement ses bénéfices. Dans beaucoup de poèmes de ce volume, la tenue sobre, rétractile, tout comme la notation elliptique se marie avec l'évocation, intensément métaphorisante qui tranfère le vécu dans l'espace de la réfléxivité. L'évocation a, ici, le régime de l'interrogation; à travers elle, l'auteur se pose des questions concernant le statut de sa propre conformation intérieure, en faisant appel à la métaphore ou, plus souvent à la parabole au substrat moral. L'intonation interrogative des évocations met sous le signe de la réflexivité les états d'âme du poète, les tranférant du registre affectif au registre cognitif. Misant, avec une fréquence significative, sur le procédé de la parabole qui intègre, dans des poésies à vibration retenue, à élan expressif estompé, des sens mythiques et éthiques, le poète cristallise, dans la carnation subtile des métaphores , la rigueur du schèma moral s'avérant ainsi une nature lyrique essentiellment problématique , qui interroge les vérités ultimes de la condition humaine, comme dans le poème à structure allégorique *La petite montagne*: « Les mots ont tant proliféré,/que, la nuit, une petite montagne s'est érigée/et les pensées, ô, mon Dieu, s'y heurtent/et tombent, et nous n'avons pas remarqué/depuis quand et

pourquoi le rossignol se tait./Les adjectifs ont enfanté des statues/poursuivies en rythme de tambour,/et la gloire de quelque part- on verra bien d'où-/nous fait des signes désespérés/et, peut- être, en l'approchant,/nous apercevrons-nous,/que la racine de la montagne/N'est qu'un trou ».

Les reflets éthiques des poèmes concernent certains défauts, imprécisions ou fissures dans l'ordre éthique du monde, que le poète sanctionne subtilement, dans des vers qui dénoncent, par exemples, le courage du silence, qui se pose comme une „dartre" sur les choses et les gens: « Tel un impétigo dans la chair/le courage du silence s'est déployé/et il s'attend, sans doute,/à être bientôt récompensé/tel un héros, en statues/Et nous mettrons à ses côtés un gardien/qui lui tiendrait les mains la nuit/si par hasard,/ en se réveillant en sursauts/ il se mettait à applaudir ».

La tonalité lyrique, souvent sobre, dominée par scepticisme et méfiance se transforme ,souvent, en accents explicits d'espoir et d'optimisme:" Comme une fenêtre ouverte,/des fois largement,/d'autres fois comme une paupière./Du soleil elle apprend toujours/et tremble seulement/sous les grandes paroles/dont, souvent très tard,/elle entend le ver de la nuit/travailler en silence./Quelquefois,/la tentation lui jette des regards/et elle se laisse guider par elle,/un bout de chemin,/et puis, triste, elle recommence/jusqu'à la noire rivière/et même au-delà, mon Dieu!/sans elle/ que ferait-elle ?

Invocation des essences et purification intérieure par l'exercice du logos poétique, le lyrisme de Paul Pretor se remarque surtout par l'architecture de la phrase, articulée avec une rigueur d'artisan par l'effort de construction lucide des visions, qui obtient, ainsi, une cohérence intérieure incontestable. Rigoureuse et efficace, la vision prend naissance d'un effort constructif auquel l'auteur fait appel pour rétablir un équilibre nécessaire entre *expression* et *impression*. La poésie de Paul Pretor n'est pas une poésie qui mise sur les modalités extérieures de la rhétorique, sur les mots enflés, déployés dans des volutes verbales incontinentes. Nous avons à faire, au contraire, à un mouvement de recul vers l'intérieur, avec une régression lente vers son propre *moi*, le poète préférant l'enfermement dans les limites douces de son propre *moi* à une expansion inattendue vers l'infinité du réel. D'autres fois, l'éloge de certaines fleurs tardives de l'automne se transforme en subtil art poétique d'un créateur qui déplace l'accent sur les choses humbles, banales en apparence, sur les aspects insignifiants, quotidiens de l'existence:

« Il nous faudrait nous pencher davantage/sur les fleurs tardives de l'automne/il faudrait le faire pour le courage/dont elles percent les brumes matinales./Lorsque autour tout est affaissement,/vous, seules vous, chers chrysanthèmes,/osez déchirer la mousse de la solitude/qui m'envahit./Briller comme en été les roses/d'où tirez-vous le courage, quand le soleil est stérile ?/Quand tout paraît éteint,/quand l'automne se pare des cernes du sommeil,/d'où tirez-vous le courage de fleurir/et, vous glissant dans l'âme,/illuminer le couchant qui descend ?/il nous faudrait nous pencher/sur les fleurs d'automne,/ne serait-ce que pour la passion/dont elles se dressent, bien qu'il fasse tard,/bien que leur châtiment soit le frimas ». (*Le courage du chrysanthème*)

On peut, aussi, observer que ce mouvement d'enfermement, de recul vers ses propres états d'âme est exprimé, à son tour, sur le plan du texte, par une structuration de la phrase non expansive et centrifuge, mais, au contraire, centripète et convergente, régressant souvent vers l'expresion poétique minimale. Se refusant l'exultance et l'ardeur rhétorique, la phrase poétique assume une tonalité retenue, sublimée en nuances, réduite au semi-ton et à l'infinitésimal expressif. L'amour, la mort, la gloire, l'histoire, les statues – sont les invariantes thématiques de ces vers, des topos reliéfés en un code énonciatif et en régime réflexif. Misant, avec une significative fréquence sur le procédé de la parabole qui intègre dans des poésies à vibration retenue, au élan expressif estompé des significations mythiques et éthiques, le poète cristallise, dans la carnation fluide des métaphores, la rigueur du schéma moral, déguisant la vérité éthique en figuration alégorique et lui prêtant une conformation du concret beaucoup plus appuyée.(« J'ai peur des distances, toujours plus peur,/je me défais trop de moi-même,/C'est en vain que mes paroles me précèdent,/telles des épées au combat : qui est le vainqueur,/lorsque la grande épée est le temps ? Décoloré/le sourire du Sphinx,/quand le sable s'écoule entre les doigts,/que gagne celui qui le scrute ?/J'ai peur des distances, toujours plus peur:/dans la distance soumise on voit ma trace,/ toujours plus claire et plus profonde,/ comme si c'était pondoir de peurs ;/je me demande toujours/sur la dernière distance taillée/à la mesure du talon ouvert/ par un dieu comme une fenêtre,/Achille aurait-il été mordu par la peur ?/J'ai peur des distances, mais chaque pas parcouru/est source de savoir,/et avec les derniers pas,/ je m'habituerai tellement à la peur/qu'elle disparaitra et, sans elle,/la Moïre peut d'un coup rompre le fil./Et maintenant aussi/quand je vois la limite à l'œil nu,/chérie, la peur

essaie toujours/ de m'étrangler et de me mordre/mais il se fait tard et, sans toi,/je tiens le courage de la caresser/ et voilà : je l'entends ronronner/comme un félin apprivoisé ».

Le lyrisme qui émerge du volume *La foret sous paroles* ne fait autre chose que compléter le profil d'un homme d'une exemplaire tenue éthique, d'un rare pouvoir de générosité, d'une remarquable rigueur professionnelle. Toutes ces qualités réunies en un homme se sont transformées, voilà, en une destinée. Paul Pretor est, au fond, un contemplatif qui place dans les ondoiements de la phrase, une mélancolie grave, somptueuse et austère en même temps, toujours corrigée par l'insertion de la mémoire poétique, par l'assimilation des modèles lyriques adoptés avec dévotion et lucidité.

IULIAN BOLDEA

I

Pădurea sub cuvinte

●

La forêt sous paroles

Poftă de statui

La confluenţa marilor iluzii
treceam cu rândul prin extaz,
gustam din el şi iar ne aşezam la rând
şi, pân-la noua muşcătură,
stam prinşi de gâtul gloriei visate.
O! Niciodată şi niciunde,
orgoliul nostru legendar
nu a avut, până acum, mai mare poftă
de statui.

L’envie de statues

A la confluence des grandes illusions
nous passions à la file en extase,
nous y goûtions et reprenions la file
et, jusqu’à nouvelle morsure,
nous restions accrochés au cou de la gloire rêvée.
Oh ! Jamais et nulle part,
notre orgueil légendaire
n’a eu, jusqu’à présent, davantage envie
de statues.

Sătui

Am învins!Am învins! repeta disperat oratorul -
alte păreri sunt de prisos.
Apoi, cu migală,
cu metafore coapte în sobă,
încerca o statuie.
Am învins! insista oratorul -
dar toţi se-ntorceau ca Phirus
sătui de victorii,
disperat de sătui.

Dégoûtés

Nous avons vaincu ! Nous avons vaincu !
répétait désespérément l'orateur-
d'autres opinions sont de trop.
Ensuite, minutieusement,
avec des métaphores cuites au four,
il essayait de faire une statue.
Nous avons vaincu ! insistait l'orateur-
mais tous rentraient comme Pyrrhus,
dégoûtés de victoires,
désespérément dégoûtés.

Puiul de munte

S-au înmulţit cuvintele-ntr-atât,
că peste noapte-a răsărit un pui de munte
şi gândurile, Doamne, se lovesc de el
şi cad, şi nici nu am băgat de seamă
de când, de ce privighetoarea tace.
Din adjective-au răsărit statui
şi după ele aleargă- un marş de tobe,
şi gloria de undeva - o să vedem de unde -
ne face disperată semne
şi, poate, pân-la ea o să băgăm de seamă,
că rădăcina muntelui-o groapă.

La petite montagne

Les mots ont tant proliféré,
que, la nuit, une petite montagne s'est érigée
et les pensées, ô, mon Dieu, s'y heurtent
et tombent, et nous n'avons pas remarqué
depuis quand et pourquoi le rossignol se tait.
Les adjectifs ont enfanté des statues
poursuivies en rythme de tambour,
et la gloire de quelque part- on verra bien d'où-
nous fait des signes désespérés
et, peut- être, en l'approchant,
nous apercevrons-nous,
que la racine de la montagne
N'est qu'un trou.

Răsplătit cu statui

Ca o pecingine-n carne
curajul tăcerii s-a-ntins
şi se-aşteaptă, fără îndoială,
să fie-n curând răsplătit
ca un erou cu statui.
Şi-i vom pune un paznic alături
să-l ţină de mâini dacă noaptea,
trezindu-se cumva,
sau poate prin somn,
ar începe să bată din palme.

Récompensé en statues

Tel un impétigo dans la chair
le courage du silence s'est déployé
et il s'attend, sans doute,
à être bientôt récompensé
tel un héros, en statues
Et nous mettrons à ses côtés un gardien
qui lui tiendrait les mains la nuit
si par hasard, en se réveillant en sursauts
il se mettait à applaudir.

Ieșit din triunghi

Din triunghi s-a desprins un cocor
cu bătaia mai rară.
Între doi ochi albaştri, senini
ochiul lui disperat dintr-o dată.
De-acum şi lumina e grea
şi visul de sud;
dedesubt numai valul şi flămândele clipe.
Fluiera trupul său în cădere
Ca frunzele toamnei.

Ieşea din triunghi un cocor
ca pe uşă pescarul
pentru ultima dată,
fără s-o ştie.

Sortie du triangle

Du triangle une grue s'est détachée
le battement d'ailes plus lent.
Entre deux yeux bleus et clairs
son regard soudain désespéré.
Désormais même la lumière est lourde
tout comme le rêve du Sud ;
au-dessous, seulement les vagues
et les avides instants.
Son corps tombait en virevoltant
Comme les feuilles d'automne.

Une grue sortait du triangle
tel le pêcheur quittant sa hutte
pour la dernière fois,
sans même le savoir.

Curajul crizantemei

Elenei

Ar trebui să ne-nchinăm mai mult
asupra florilor târzii de toamnă,
ar trebui pentru curajul
cu care sparg în dimineaţă ceaţa.
Când totu-n jur e doar cădere,
când pustiită e grădina
voi, numai voi, iubite crizanteme,
mai îndrăzniţi să rupeţi muşchiul
singurătăţii ce mă-ncinge.
Să străluciţi precum în vară trandafirii
de unde-aveţi curaj, când soarele e sterp?
Când totul pare stins,
când toamna poartă cearcăne de somn,
de unde aveţi curaj să înfloriţi
şi, strecurându-vă în suflet,
să luminaţi amurgul ce coboară?
Ar trebui să ne plecăm
asupra florilor de toamnă,
ar trebui doar pentru patima
cu care se ridică, deşi-i târziu,
deşi osânda lor e bruma.

Le courage du chrysanthème

à Hélène

Il nous faudrait nous pencher davantage
sur les fleurs tardives de l'automne
il faudrait le faire pour le courage
dont elles percent les brumes matinales.
Lorsque autour tout est affaissement,
vous, seules vous, chers chrysanthèmes,
osez déchirer la mousse de la solitude
qui m'envahit.
Briller comme en été les roses
d'où tirez-vous le courage, quand le soleil est stérile ?
Quand tout paraît éteint,
quand l'automne se pare des cernes du sommeil,
d'où tirez-vous le courage de fleurir
et, vous glissant dans l'âme,
illuminer le couchant qui descend ?
il nous faudrait nous pencher
sur les fleurs d'automne,
ne serait-ce que pour la passion
dont elles se dressent, bien qu'il fasse tard,
bien que leur châtiment soit le frimas.

Poate întâmplarea

Ne mai poate salva întâmplarea,
striga o frunză la alta
într-un tablou fără ramă,
mai real ca realul.
Dintr-un colţ, sugrumată de ceaţă,
o rază striga la fel
şi mai jos o biserică
şi morţii, scoşi la plimbare.

Şi pe noi cine ne-aude?

Peut-être le hasard

Le hasard peut encore nous sauver
criait une feuille à une autre
dans un tableau sans cadre,
plus réel que le réel.
D'un coin, étouffée par les brumes,
une étoile crie la même chose
et plus bas une église
et les morts, sortis à la promenade.

Et nous, qui nous entend ?

Sfat pentru menținerea curajului în formă

Curajul nostru n-avea cum
să fie trecut cu vederea. Caratele
lui mai stau mărturie.
Numai roluri de lei am jucat
şi n-am ezitat niciodată,
dar acum, că n-a mai rămas
nimic de învins
şi nici n-avem la ce-l folosi,
batem din palme
să-l menţinem în formă.

Conseil pour maintenir le courage en forme

Notre courage ne pouvait pas
passer inaperçu. Ses carats
en témoignent encore.
Toujours et sans hésiter
nous avons tenu des rôles de lions,
mais maintenant,
lorsqu'il n'y a plus rien
à combattre
et qu'il s'avère inutile
nous l'applaudissons
pour le maintenir en forme.

Rugă și sfat

După atâtea mari victorii
mai dă-ne Doamne şi un strop de milă
pentru că, vai, cuvintele noastre au ajuns
să croşeteze minuni în piaţă
şi nu ştiu dacă magii,
poposind printre noi
şi ospătaţi până în ziuă,
vor purta mai departe
din casă în casă vestea cea mare
sau alta.
De aceea primeşte şi ruga şi sfatul:
întoarce-i, întreabă-i şi iartă-i
şi de noi te îndură la fel
ca de ei.

Prière et conseil

Après tant de grandes victoires
accorde-nous, Dieu, un peu de pitié
parce que, hélas, nos paroles se sont avilies
à crocheter des miracles sur la place publique
et je ne sais pas si les mages
s'arrêtant parmi nous
et régalés jusqu'à l'aube,
vont transmettre, de porte en porte,
la grande nouvelle
ou une autre.
Accepte donc la prière et le conseil :
fais-les se retourner, questionne-les
 et pardonne-leur.
et de nous aie pitié
tout comme tu as d'eux.

Acum

Acum pot ieşi din viaţa mea
şi de pe margini o pot privi liniştit;
nici o întâmplare, nici ultima,
nu mă mai poate surprinde.
Până aici pot să văd firul vieţii
şi nodul pe care n-am fost în stare să-l rup.
Visele verzi scuturate pe drum
Şi acum mai împrăştie încă miresme
şi vorbele lor mă-nfăşoară din nou
ca şi cum aş putea să mă-ntorc
şi să aştept o vară fierbinte.
Acum, că nici întâmplarea din urmă
nu m-ar surprinde, pot hoinări peste tot.
Prin cuvântul fereastră mă văd
jupuind blana ideilor sterpe. Totul,
totul mi se destăinuie clar;
de pe o culme atinsă cândva,
bucuria durerii de-atunci îmi coboară
un zâmbet pe care de frică îl şterg -
ar trezi şi acum bănuieli împrejur.
Acum, că adjectivele cresc ca nisipul în mlaştini,
Nici o întâmplare nu mă mai poate surprinde.

Maintenant

Maintenant je peux sortir de ma vie
et, en spectateur, la regarder tranquillement ;
aucun événement, ni même le dernier,
ne peut plus me surprendre.
Jusqu'ici je peux voir le fil de ma vie
et le nœud que je n'ai pu défaire.
Les rêves verts parsemés sur les chemins
distillent aujourd'hui encore
des encens
et leurs paroles m'enveloppent à nouveau
comme si je pouvais revenir
et attendre un brûlant été.
Maintenant, comme ni même le dernier événement
ne me surprendrait, je peux errer partout,
A travers la parole-fenêtre je me vois
écorcher la fourrure des idées stériles. Tout,
tout me paraît très clair ;
d'une cime jadis atteinte,
la joie de la douleur d'antan m'adresse
un sourire que la peur efface -
Il éveillerait aujourd'hui encore des soupçons.
Maintenant, que les adjectifs se répandent
comme le sable dans les marais,
Aucune histoire ne peut plus me surprendre.

Frunze

Le-am auzit astă-noapte şoptind:
în curând vom fi păsări.
Aşteptam dimineaţa şi semnul;
Cenuşa din timpul cântat de cocoşi
o strângeam, fără voie, în cearcăne sure;
Bănuiam adevărul din bronzul,
Desprins de pe tine în scame,
printre razele lunii.
Aşteptam însă semnul;
îl simţeam pe aproape, dar
la picioarele mele otava
visa, îmbătată cu rouă, să şteargă
cu verdele-i macru rugina.
Aşteptam încordat...
Şi n-am fost în stare să prind
decât un scâncet uscat, când frunzele
erau deja păsări.
Şi totul a fost ca şi cum un cocor
s-ar fi desprins din triunghi,
şi-n văzduh părea pasăre încă,
numai din pofta perfidă a vântului.

Feuilles

Je les ai entendues cette nuit chuchoter :
prochainement nous serons des oiseaux,
Nous attendions le matin et le signe ;
Les cendres du temps annoncé par les coqs
nous les ramassions, sans le vouloir, en cernes gris ;
Nous soupçonnions la vérité du bronze,
Défait de toi en écailles,
parmi les rayons de lune.
Nous attendions pourtant le signe ;
nous le sentions tout proche, mais
à mes pieds les foins, rêvaient,
enivrés de rosée, d'effacer
avec leur vert cru la rouille.
J'attendais crispé…
Et je n'ai pas été à même de surprendre
qu'un gémissement séché, quand les feuilles
étaient déjà oiseaux.
Et tout a été comme si une grue
s'était détachée du triangle,
et dans le ciel paraissait encore oiseau,
charrié au gré perfide du vent.

Pândă

Ne pândea o părere frumoasă
despre propria noastră viaţă
şi noi ne-ascundeam de ea
care pe unde, prin colţuri.
Schimbarea la faţă – ştiam -
n-a rămas niciodată datoare.
O părere frumoasă ne căuta insistent
dar pe cine să prindă când,
iată cocoşii-au ajuns
să cânte şi ei pe arginţi.
O părere frumoasă,
despre propria noastră viaţă,
ne pândea din cuvintele noastre
şi noi ne-ascundeam de ruşine
care pe unde, prin colţuri.

Guet- apens

Une belle opinion sur notre vie
nous guettait
et nous nous cachions
dans des repaires, dans des coins obscures.
La métamorphose du visage –nous le savions-
n'est jamais restée débitrice,
Une belle opinion nous cherchait avec insistance,
mais qui pouvait-elle duper alors que
même les coqs se sont mis
à chanter pour l'argent.
Une belle opinion,
sur notre propre vie,
nous guettait cachée dans nos paroles
et , pris de honte , nous nous cachions
dans des repaires, dans des coins obscures.

Laurii sterpi

Marii poeţi, din mila întâmplării mari,
urăsc ciulinii: ei folosesc
plantele rare.
Ciulinii, ce le-ar da?
Ciulinii, ca sărmanii,
se recunosc după singurătate.
Şi totuşi,
şi ciulinii înfloresc,
şi doar sărmanii ştiu
numai sărmani, pe când
marii poeţi, din mila întâmplării mari,
nu bănuiesc albastrul lor:
ei n-au fost niciodată singuri.

Les lauriers stériles

Les fameux poètes, favoris du grand hasard,
haïssent les chardons : ils n'emploient
que les plantes rares.
Les chardons, que pourraient-ils leur offrir ?
Les chardons, tels les pauvres,
on les reconnaît à leur solitude.
Pourtant,
les chardons fleurissent eux-aussi
et seuls les malheureux savent
seulement les malheureux, pendant quel
les grands poètes, favoris du grand hasard
ne se doutent pas de leur bleu :
ils n'ont jamais été seuls.

Sărutul

La cina de taină
cuvintele-au fost de prisos.
Numai măslinii foşneau.
Bănuieli?
De prisos şi pâinea şi vinul
când taina de El a fost spartă
şi n-a căzut nici un semn sau miracol,
doar noaptea,
şi ea ar fi fost fără cină
o noapte ca oricare alta.
„Unul din voi”... li s-a spus
şi toţi tremurând
aşteptau numai gestul şi apoi,
apoi a cântat şi cocoşul.
Altfel, la cina de taină
cuvintele au fost de prisos
şi n-au căzut fărâmiturile de la masă
şi nici cuţite n-au fost,
numai sărutul.

Le baiser

Pendant la sainte cène
les mots ont été de trop.
Seuls les oliviers bruissaient.
Des soupçons ?
De trop sont le pain et le vin
lorsqu'**Il** a brisé le mystère
et aucun signe, aucun miracle n'est tombé,
seule la nuit,
elle aussi serait restée sans cène,
une nuit comme toute autre nuit.
« Un des vous »… **Il** leur a dit
et tous, frissonnant,
n'attendaient que le geste et puis,
et puis le coq a chanté.
Ainsi, à la sainte cène
les mots ont été de trop
et les miettes ne sont pas tombées de la table
et il n'y a pas eu de couteaux,
seulement le baiser.

Frica de somn

La gândul că din cuvinte visele nu se mai coc,
că gloria-şi schimbă dinţii de lapte
după ce-şi vede statuia în piaţă;
la gândul că magii vând în tabere iluzii
şi că fluturii ard
dintr-o întâmplare cusută cu aţă;
la gândul că spălatul pe mâini se face mecanic
şi că petele grase rămân;
la gândul că acestei turme de gânduri
îi vor pune şi paznic,
mi-e frică de somn.

La peur de sommeil

A la pensée que les mots ne mûrissent plus les rêves,
que la gloire remplace ses dents de lait
après avoir vu sa statue sur la grande place ;
à la pensée que les mages vendent des illusions
et que les papillons brûlent
par un hasard cousu de fil blanc ;
à la pensée qu'on se lave les mains machinalement
et que les taches grasses persistent ;
à la pensée que ces troupeaux de rêves
lui assigneront un gardien,
j'ai peur du sommeil.

Vincent

lui M.T.Olteanu

Nici nu ştiam dacă
vreodată ai zâmbit.
Devreme, singurătatea ţi-a făcut
patul în tine
cu un ochi ca de paznic,
deschis.
Cuvintele nu ţi-au folosit
la nimic.
Tu
aveai o altă religie,
dar n-ai avut niciodată
o Vinere Mare, Vincent.
Grâul l-ai copt înlăuntru
dar corbii deasupra,
ca nişte foarfece negre-deschise,
dincotro dintr-o dată?
Şi-atunci
singurătatea sau cine
a apăsat pe trăgaci?
Plecat dintr-o dată
nici el şi nici noi
n-am bănuit
că vinerea lui de pe pânză
de fapt era Vinerea Mare.

Vincent

A M.T.Olteanu

Je ne savais même pas
si tu as jamais souri.
Très tôt, la solitude a fait
son lit en toi
comme un œil de gardien,
grand ouvert.
Les mots ne t'ont servi
à rien.
Toi,
tu avais une autre religion,
Mais tu n'as jamais eu
de Saint Vendredi, Vincent.
Le blé tu l'as fait mûrir dedans
mais les corbeaux au-dessus,
comme des ciseaux noirs-ouverts,
soudain apparus d'on ne sait où ?
Et alors
la solitude ou qui d'autre
a pressé la gâchette ?
Parti soudain
ni lui ni nous
n'avons soupçonné
que le vendredi de la toile
était en fait son Vendredi Saint.

Pădurea sub cuvinte

Până la ploile mari
n-ai ştiut niciodată ce-i frica.
Dimpotrivă. Străinii simţeau de departe
pumnalele tale de spaimă.
Întâmplărilor mari
le-ai fost adăpost şi curaj.
Dar acum, sub furtuna pornită din palme
iată-te, tremuri: cuvintele noastre
în curând vor veni spre tine
ca nişte străine topoare.

La forêt sous paroles

Jusqu'aux grandes pluies
tu n'as jamais connu la peur.
Au contraire. Les étrangers sentaient de loin
tes poignards de peur.
aux grands événements
tu as offert et abri et courage.
Mais à présent, sous l'orage issu de tes paumes
voilà, tu trembles : nos paroles
se dirigeront bientôt vers toi
comme d'étrangères haches.

Fântâni

Să faci din cuvinte fântâni,
fără nici o unealtă numai cu sufletul.
Riscul e mare. Sub timpul sarcastic
se-nghesuie toţi; nechemaţii,
pândesc întâmplările calde, şi latră,
şi asta să însemne o stare de spirit,
prilej de fântâni?
Tu coboară în tine şi-ndură,
şi te bucure setea
ca o şansă uitată în tine de-un zeu.
Fără unelte coboară, numai cu sufletul
şi cuvântul va prinde să cânte
ca un izvor.

Fontaines

Transfigurer les mots en fontaines,
sans aucun outil, seulement avec l'âme,
Le risque est énorme. Sous le temps sarcastique
tous se pressent; ceux qui n'ont pas été invités,
guettent les événements chauds et aboient,
et ça voudrait dire un état d'esprit,
occasion de faire des fontaines ?
Toi, descends en toi-même et supporte,
et réjouis-toi de la soif
comme d'une chance oubliée en toi par un dieu.
Sans outils descends, seulement avec ton âme
et la parole se mettra à chanter
comme une source.

Distanţele

Lui Şt. Aug. Doinaş

Mi-e frică de distanţe, tot mai frică,
prea mă despart de mine însumi.
Zadarnic gândurile-mi fug în faţă,
ca săbii aprige-ntr-o luptă: cine-i învingător,
când marea sa e timpul? Decolorat
surâsul Sfinxului,
când printre degete nisipul cade,
cine-l citeşte ce câştigă?
Mi-e frică de distanţe, tot mai frică:
în cea supusă mi se vede urma,
mereu mai clară şi adâncă,
de parcă-i un cuibar de spaime;
mereu mă-ntreb
pe ultima distanţă cât călcâiul,
deschis de zeu ca o fereastră,
Ahile, oare, a fost muşcat de frică?
Mi-e frică de distanţe, dar mărunt,
pasul făcut e-o învăţătură,
şi-n ultimii, o să mă-nvăţ cu frica
atât de mult, că se usucă, şi fără ea
Moira firul îl poate rupe dintr-o dată.
Dar şi acum,
când marginea o văd cu ochiul,
iubit-o, frica-ncearcă-ntruna
să mă sugrume, să mă muşte
dar e târziu şi, fără tine,
am şi curajul să o mângâi
şi iată: o aud cum toarce
ca o felină îmblânzită.

Les distances

A Şt. Augustin Doinaş

J'ai peur des distances, toujours plus peur,
je me défais trop de moi-même,
C'est en vain que mes paroles me précèdent,
telles des épées au combat : qui est le vainqueur,
lorsque la grande épée est le temps ? Décoloré
le sourire du Sphinx,
quand le sable s'écoule entre les doigts,
que gagne celui qui le scrute ?
J'ai peur des distances, toujours plus peur :
dans la distance soumise on voit ma trace,
toujours plus claire et plus profonde,
comme si c'était pondoir de peurs ;
je me demande toujours
sur la dernière distance taillée
à la mesure du talon ouvert
par un dieu comme une fenêtre,
Achille aurait-il été mordu par la peur ?
J'ai peur des distances, mais chaque pas parcouru
est source de savoir,
et avec les derniers pas,
je m'habituerai tellement à la peur
qu'elle disparaitra et, sans elle,
la Moïre peut d'un coup rompre le fil.
Et maintenant aussi
quand je vois la limite à l'œil nu,
chérie, la peur essaie toujours
de m'étrangler et de me mordre
mais il se fait tard et, même sans toi,
je tiens le courage de la caresser
et voilà : je l'entends ronronner
comme un félin apprivoisé.

Aşa

Dacă ne-am crede cuvintelor,
Ar trebui să ne ridicăm
din viaţă statui. Aşa,
i-am lăsa pe urmaşi fără griji.
Şi dacă, Doamne, ne-ai mai da
Un rând de dinţi-de-remuşcări-
câte statui ar mai rămâne
din cele croşetate din cuvinte?

Ainsi

Si nous croyions à nos paroles,
Nous devrions dresser
nos statues bien vivants. Ainsi,
nos héritiers seraient exemptés de soucis.
Et si, Dieu, tu nous donnais
Des dents nouvelles pour les remords
combien de statues subsisteraient
de celle crochetées par les paroles ?

O zdreanţă care alungă păsări

Bolnavă gloria. De frică
dă să-i crească păr pe spate.
Sub bolta ei cocoşii-ncep să cânte
mai des ca după Cina cea de taină,
şi laurilor le cresc unghii,
roşul din purpură se-aprinde
ca pe Hercule răzbunarea.
Bolnavă greu. Din adjective
ca un balon umflat cu paiul
sub vântul care face glume
se sparge răguşit extazul.
Şi dacă, Doamne, cineva i-ar smulge
cămaşa, laurii, extazul,
din trupul ei ce mai rămâne?
O zdreanţă care-alungă păsări.

Un lambeau qui chasse des oiseaux

Malade la gloire. A cause de la peur
des poils lui poussent au dos.
Sous sa voûte les coqs se mettent à chanter
plus fréquemment qu'après la Sainte Cène,
et les lauriers seront dotés d'ongles,
le rouge du pourpre s'allume
comme la vengeance qui embrase Hercules.
Gravement malade. Faite des adjectifs,
comme un ballon gonflé à la paille
sous le vent qui fait des blagues
se brise l'extase enrouée.
Et si, Dieu, quelqu'un lui arrachait
la chemise, ses lauriers et son extase,
que resterait-il de son corps ?
Un lambeau qui chasse des oiseaux.

Privighetoarea

Socoate drumul, umbrele şi ceaţa,
credinţa nestatornică a vântului
prin care trece să-ţi aducă darul.
Atunci, când anotimpu-i îmbrăcat de gală,
Precum miresele în pragul nunţii,
atunci, ascultă cântecul ei-efemeridă încărcată.
Dar numai cu urechea sufletului
vei fi în stare să te-mpărtăşeşti
de privilegiul care ţi se dă.
Închide ochii şi în spaţiul inimii, deasupra,
se-alcătuieşte o boltă nouă.
Oricine va găsi sub ea
alint, speranţe şi senin,
numai poetu-şi va hrăni vocala
să-ncerce apoi cuvântul rar
ce bate-adeseori în porţi
şi vă propune pentru suflet
un pui de soare-darul lui.

Le rossignol

Compte le chemin, les ombres et les brumes,
la foi infidèle du vent
qu'il traverse pour t'apporter son présent.
Alors que la saison s'est parée pour la fête,
Comme les mariées à la veille des noces,
écoute alors son chant – éphéméride chargée.
Mais seule l'oreille de l'âme
te permettra de t'imprégner,
du privilège qu'on t'a offert.
Ferme tes yeux et dans l'espace du cœur, au-dessus,
on bâtira une voûte nouvelle.
Quiconque trouvera sous elle
caresses, espoirs et calme,
seul le poète nourrira sa voyelle
pour essayer ensuite le mot rare
qui frappe souvent aux portes
et vous propose pour l'âme
un brin de soleil- son présent.

Fraza sculptată

Curioşi şi flămânzi
ne-am îndreptat spre muzeu.
Ghidul începu cu emoţii:
„Aceasta va uimi peste timp
iar trecutul, vedeţi, stă după ea,
resemnat.
Celebră, ea ne face
să batem din palme
şi, cel puţin pân-la ieşire,
să păstrăm uralele calde.”
Şi cu mâna el mângâia
o frază celebră (a cui?) sculptată
în piatră, pe care
orgoliul lui Ramses, văzând-o,
ar crăpa de invidie.
Apoi ghidul trecu plictisit
peste cioburi.

La phrase sculptée

Curieux et affamés
nous nous sommes dirigés vers le musée.
Le guide commença tout ému :
« Celle-ci éblouira à travers les temps
et le passé, voyez-vous, se tient derrière elle,
résigné.
Célèbre, elle nous fait applaudir
et, au moins jusqu'à la sortie, gardons
les ovations chaudes ».
Et de sa main il caressait
une phrase célèbre (de qui ?) sculptée
en pierre et que,
l'orgueil de Ramsès, la voyant,
crèverait d'envie.
Puis le guide, ennuyé, ignora
les tessons.

Între ochiul de plasă şi ochiul de peşte

Bătălia aceasta există
şi despre ea nu ştiţi nimic,
şi nu are şansa să intre
în manualul de istorie (astfel căptuşit
cu atâtea victorii încât-prezic chiromanţii-
vom da de boltă-n curând).
Dar bătălia aceasta există la fel
ca aceea dintre partea văzută
şi nevăzută a vorbei
şi vai, sângele ei incolor, mai târziu,
de câtă cerneală are nevoie
şi manualul cum va lupta împotriva uitării.

Entre la maille du filet et l'œil de poisson

Cette bataille existe
et vous n'en savez rien,
et elle n'a pas la chance d'entrer
dans le livre d'histoire (si bourré
de tant de victoires que - prédisent les devineurs-
nous toucherons bientôt la voûte).
Mais cette bataille existe tout comme
celle du côté visible
et invisible de la parole
hélas, son sang incolore, plus tard,
de combien d'encre aura besoin
et le livre comment combattra-t-il l'oubli ?

Salcâm la poartă

Eşti tot în poartă, alb de veghe,
de vânturi reci ţi-e pielea arsă
şi-un braţ, din trunchiul scorburos
ţi-atârnă greu,
lovit de-un fulger rătăcit.
Eşti tot în poartă, ca un lar,
cu talpa prinsă în ţărână
şi fruntea în văzduh
precum cupola unui dom.
Eşti tot în poartă încă treaz, deşi
inelele te strâng şi umbrele le muşcă.
Tu fost-ai soi sălbatic, dar lângă casă
ai devenit de-al casei şi plângi,
surâzi şi gemi cu ea, copacule bătrân.

Acacia à la porte

Tu es toujours à la porte, blanc gardien,
les vents froids ont écorché ta peau
et du tronc creux, un bras
pend mollement,
frappé par un égaré éclair.
Tu es toujours à la porte, tel un lare,
le pied fixé dans la poussière
et le front dans le ciel
comme la coupole d'un dôme.
Toujours à la porte, en éveil encore, bien que
les anneaux te serrent et les ombres te mordent.
Tu as été d'une race sauvage,
mais près de la maison,
apprivoisé,
tu fais partie de la famille et pleures,
souris et gémis avec elle, vieux arbre !

Prea târziu - înţelesul

Înţelesul veni mai târziu,
dezbrăcat de iluzii,
ca într-o dramă călăul de frică.
Adjectivele mari foşneau împrejur
ca în mlaştini nisipul. Noi ciuguleam
o credinţă cu raiul pierdut,
în care tăcerea-i o şansă cu pereţii subţiri,
ca o stare de spirit.
Înţelesul veni după vorbele mari,
prea târziu să ne scape.

Trop tard – le sens

Le sens vint plus tard,
dévêtu d'illusions,
tel le bourreau, effrayé, dans un drame.
Les grands adjectifs bruissaient tout autour
comme le sable dans les marais. Nous picorions
une croyance sur le paradis perdu,
où le silence est une chance aux murs fragiles,
tels un état d'esprit.
Le sens vint après les grandes paroles,
trop tardif pour qu'il puisse nous sauver.

Pumnalul albastru

Nu era nici un semn împrejur,
întâmplarea rămase surprinsă şi ea,
bănuielile mele mult, mult în urmă,
când surâsul tău a ţâşnit precum o săgeată
şi n-am putut să mă apăr. Înlăuntru,
herghelii de mustangi au scăpat,
şi-n galopul flămând, au zdrobit zăbalele reci-pretins înţelepte.
Până atunci n-am visat
nici un vis din care, spre ziuă
să nu fi fost alungat.
Dincolo de gest, totul e sacru,
rostindu-l, cei neloviţi ce-ar înţelege,
ceilalţi, ce nevoie mai au?

Le poignard bleu

Aucun signe aux alentours,
même le hasard était surpris,
mes soupçons restés bien en arrière,
quand ton sourire jaillit comme une flèche
et je n'ai pu m'en défendre. Dedans,
des haras de mustangs se sont élancés,
et dans leur galop inassouvi, ont brisé les mors froids
– prétendus sages.
Jusqu'alors je n'ai fait
aucun rêve dont, vers l'aube
je n'aurais pas été chassé.
Au-delà du geste, tout est sacré,
le prononçant, les exempté des coups
que comprendraient-ils ?
les autres, quel besoin en auraient-ils ?

Până când

Luaţi cu treburi mărunte
şi la distanţă de piscuri,
fie-au zis. Şi iată, acum trufia cere şi scara.
Până când, până unde?
Cuvinte şi tobe
de parcă zburdă sublimul.
Pe margini, naivii surâd
şi-nfulecă lacomi adjectivele mari
şi-aşteaptă cuminţi în genunchi
să le crească curajul,
să-i prindă, să-i mângâie
gloriei trupul o singură dată.
Bacantă lascivă - amăgirea
ne face cu ochiul mereu
şi ne cântă.

Jusqu'à quand

Pris par de menus besognes
et bien éloignés des cimes,
soit- ont-ils dit. Et voilà que maintenant
l'arrogance exige aussi l'échelle.
Jusqu'à quand, jusqu'où ?
Des paroles et des tambours
comme si le sublime gambadait.
En retrait, les naïfs sourient
et avalent, gloutons, les grands adjectifs
et attendent sagement, à genoux
que leur courage grandisse,
qu'ils attrapent, qu'ils caressent
le corps de la gloire ne serait-ce qu'une fois.
Bacante lascive – l'illusion
nous fait des clins d'œil toujours
et nous chante.

Confecţii moderne

Se lucra la o nouă stare de spirit
cu atâta migală încât
până şi plopii au promis pentru toamnă
câte-un surâs.
De pe drumuri au fost rechemaţi visătorii
şi puşi să înveţe uitarea;
iluzia spartă urma să primească
câte-o porţie dublă de lapte
din adjectivele mari.
Se lucra la o nouă stare de spirit,
şi pentru folosul tăcerii
a fost bătută o nouă monedă.

Des prêt-à-porter modernes

On forgeait un nouvel état d'esprit,
avec tant de minutie que
même les peupliers ont promis pour l'automne
chacun un sourire.
Les rêveurs ont été rappelés de leurs trajets
et on leur a assigné d'apprendre l'oubli ;
l'illusion fêlée allait recevoir
une double ration du lait
des grands adjectifs.
On forgeait un nouvel état d'esprit,
et au profit du silence
on a frappé une nouvelle monnaie.

Sfat amical

Gândeşte-te bine, începe etapa albastră
Şi-n ea nu-i loc de îndoieli.
Vor fi la discreţie speranţele coapte
şi ceaţa albastră.
Zorii? O! zorii vor fi montaţi în pereţi
şi duioşiile-da, televizate-n culori.
Conţinutul albastru
va fi predat sistematic desigur
să răsară convingeri
mai tari ca oţelul.
Gândeşte-te bine,
mă bătea inocent într-o seară
pe umăr unul
ce răspundea de noua etapă,
altfel, vânător ambulant pe la colţuri
de bănuieli.

Conseil amical

Réfléchis ’y bien, l’étape bleue va commencer
Et il n’y a point de place pour les doutes.
Il y aura des espoirs mûrs à discrétion
et des brumes bleues.
L’aube ? Ô ! l’aube sera accrochée aux murs
et les attendrissements –oui, télévisés en couleurs.
Le contenu bleu
sera sans doute enseigné systématiquement
pour qu’il en ressorte des convictions
plus dures que l’acier.
Réfléchis’ y bien, disait,
me frappant l’épaule
quelqu’un ,un soir, avec innocence,
un responsable de la nouvelle étape,
d’ailleurs, chasseur ambulant de soupçons
rôdant dans les coins.

Speranţa mărului sălbatic

Nu-i nimeni să se apropie de tine.
Doar întâmplările. Le-aud cum râd
şi de curajul tău şi de răbdare.

O!nimeni nu se-apropie, nu ştie
durerea ta cum creşte toamna,
precum îi cresc singurătăţii unghii.

Sub amurg ţi-a scăpat un oftat,
s-a desprins o dată cu frunza
şi se-amestecă-n ceaţă, fără să ştiu, cu al meu,
şi nu-i nici o rază de milă-mprejur,
numai noi, amândoi învăţând
alfabetul răbdării dintr-o singură carte.

Peste iarnă te rogi, apoi încerci aventura.
Poate divinul se-ndură:
înfloreşti, şi înălţimile îşi pierd privilegiul,
înfloreşti, şi ne-aştepţi, şi ne chemi,
şi disperat te întorci în răbdare.

Câteodată, de cuibul de crengi încălzit,
noaptea visezi, dar nu ambiţii de boltă
ca pinii sau puii din cuib
visezi numai merele roşii umflate,
ca pe-o mare speranţă.

L’espoir du pommier sauvage

Il n’y a personne à t’approcher.
Seulement les hasards. Je les entends se moquer
de ton courage et de ta patience.

Ô ! personne ne t’approche ni ne sait
ta douleur qui monte en automne,
comme poussent les ongles de la solitude.

Au crépuscule ton soupir s’est exhalé,
s’est détaché en même temps que ta feuille
et, dans les brumes, sans que je le sache
se confond au mien, et tout autour,
il n’y a aucun rayon de pitié
seulement nous, apprenant
l’alphabet de la patience dans un livre unique.

Pendant l’hiver tu pries, puis tentes l’aventure.
peut-être bon Dieu aura-t-il de la compassion :
tu fleuris, et les hauteurs perdront leur privilège,
tu fleuris, tu nous attends, tu nous appelles,
et désespéré tu rentres dans ta patience.

Quelques fois, réchauffé par le nid de branches,
la nuit tu rêves, non pas d’ambitions de voûte
comme les pins ou les poussins du nid,
tu rêves seulement de grandes pommes rouges,
tel un grand espoir.

Arar, peste vară, călătorul sleit
şi-mpătură sarea în cămaşa de umbră,
dăruită de tine, şi te uită apoi
cu gândul la capătul drumului său.

Tu aştepţi-ca un Lazăr
să-ţi fie plătită răbdarea. De cine?
Când nimeni nu se-apropie, nu ştie
durerea ta cum creşte toamna.

Parfois, durant l'été, le voyageur épuisé
plie son sel dans ta chemise d'ombre,
offerte par toi, et il t'oublie ensuite
la tête à son chemin à faire.

Tu attends- tel Lazare
que ta patience soit récompensée. Par qui ?
Lorsque personne ne t'approche ni ne sait
comme ta douleur monte en automne.

Perfidie

Voia cu orice preţ să urce. Oricum,
visu-i era de mult în vârf - îl aştepta,
şi numai drumul mai trebuia acum ales.
De parcă-i bănuise pofta,
mereu cu rochii de mătase,
ispita-i da ocol, îl mirui şi-
din trena-i lungă - lasă un abur leonin
care decise răspântia-nlăuntru.
Acum!Acum urca...
Dar nu poteca, prundul, pasul
nici vămuite coastele de sare...
O, nu! urca lejer,
la braţ cu trufia, fata mai mare a ispitei, şi fardul
ce răbda urcuşul,
şi numai voracele bastard - orgoliu,
simţind în nări mult mai devreme aromele puterii,
grăbindu-se, precum în hipodromuri
pe ultima distanţă conducătorii de cvadrigi,
răcni. O clipă tremură şi fardul... Apoi?
Apoi la colţul străzii-ntr-o tarabă,
vindea iluzii cu bucata
precum odinioară papii lemne sfinte.
Iată-l în vârf. Preţul a fost
destul de rezonabil. Făina ieftină.
De remuşcări? O! nici o urmă -
pe dinlăuntru era ştirb.

Perfidie

Il voulait à tout prix monter. Cependant,
son rêve était depuis longtemps au sommet
et l'attendait,
il ne restait qu'à choisir la route.
Comme si elle avait deviné sa convoitise,
toujours avec des robes de soie
la tentation rôdait, le bénissant et,
de sa longue traîne – dégagea une léonine vapeur
qui décida du carrefour- intérieur.
Maintenant ! Maintenant il montait…
Non pas le sentier, ni la grève, ni le pas
ni les coteaux privés de sel…
Ô, non ! il montait agile,
bras dessus, bras dessous avec l'arrogance
la fille aînée de la tentation, et avec le fard
qui supportait la montée,
et seul le vorace bâtard – l'orgueil,
ayant reniflé bien avant les arômes du pouvoir,
se dépêchant, comme aux hippodromes,
aux dernières foulées, les conducteurs des chars,
cria. Le fard trembla l'espace d'un instant…Et puis ?
Et puis au coin de la rue, sur un éventaire,
il vendait des illusions en détail
tout comme autrefois du bois béni les papes.
Le voilà en haut. Le prix a été
assez raisonnable. La farine, bon marché.
Quant aux remords ? Ô ! aucune trace –
son âme était déjà édentée.

Singurătatea ca şansă

Te retragi în ea ca într-o şansă.
Pretutindeni e ceaţă şi mai încerci
să rămâi pe o astfel de vreme tu însuţi.

Speranţele, câte le ai,
le faci cadouri la prieteni,
altele nu mai aştepţi; cele vechi,
ambalate-n cuvinte mari,
le laşi celor ce vin, de fapt
o momeală.

Te retragi în ea ca într-o şansă
şi acolo îţi place să crezi
că nici întâmplările mari,
nici îngerii zilei nu se abat.

La solitude comme chance

Tu te blottis en elle comme dans une chance.
Partout des brumes et tu essaies
de rester toi-même par un temps pareil.

Les espoirs, ceux que tu as,
tu en fais cadeaux aux amis,
tu n'en attends plus d'autres et les vieux,
emballés dans de grands mots,
tu en fais don à ceux d'après toi,
en fait, un appât.

Tu te blottis en elle comme dans une chance
et là, tu aimes à croire que là
ni les grands événements,
ni les anges du jour n'apparaissent.

Datorii

În istorie
despre coate nu s-a mai scris
nici un capitol, deşi
parantezele albe de sub marile glorii
aşteaptă de mult să fie umplute.
Nebăgate-s în seamă, dar,
după câte au făcut
le rămânem datori cu o statuie
şi câteva tufe de lauri.

Devoirs

En histoire
sur les coudes on n'a plus écrit
aucun chapitre, quoique
les blanches parenthèses sous les grandes gloires
attendent depuis longtemps qu'elles soient remplies.
Ignorées, mais,
après tout ce qu'elles ont fait
nous leurs devons une statue
et quelques touffes de lauriers.

Socrate

Nu, zeii nu erau încă plecaţi -
Îngânduraţi erau însă.
Întrebările lui stârneau
bănuieli pe la colţuri
şi bolta, aglomerată de zei,
sub zâmbetul lui,
pe alocuri, plezni.
De la pândă,
ca felinele-n junglă,
au sărit bucuroşi sicofanţii -
aveau un client -
şi disperaţi, să nu-l scape
în balanţă au pus ca supremă dovadă,
pe lângă cuvintele lui,
şi surâsul.
Dar nu heliaştii,
ci el a ales.
Îşi plăti datoria - cocoşul lui Kriton -,
risipi şi curajul în prieteni
şi , ca strugurii toamnei,
încheia bucuros.
După el s-a zvonit în cetate
că Moira uimită sau poate de frică
o clipă se oprise din tors.

Socrate

Non, les dieux n'étaient pas encore partis –
Pensifs, ils l'étaient pourtant.
Ses questions déclenchaient
des doutes en secret
et la voûte, regorgeant de dieux,
sous son sourire, par endroit, craqua.
De leurs guet-apens,
tels les fauves de la jungle,
surgirent joyeux les sycophantes-
ils avaient un client –
désespérés à l'idée de le perdre
sur la balance ils ont mis, suprême épreuve,
en plus de ses paroles,
le sourire aussi.
Mais ce ne sont pas les héliastes,
qui ont choisi, au contraire
c'est bien lui.
Il paya sa dette – le coq de Kryton - ,
dota aussi de son courage les amis
et, comme les raisins de l'automne,
achevait joyeusement.
après lui le bruit a couru dans la cité
que la Moire, étonnée ou peut- être de peur
pour un instant avait cessé de filer.

Clipa albastră

Intrăm dintr-o dată într-o clipă aparte
şi nu ştim din prag
cum bănuitul divin din legende
prinde să curgă în noi.
Din joc, din greşeală, cu spaimele dulci,
intrăm dintr-o dată într-o clipă
şi niciodată nu ştim de cine-i trimisă
şi cum se desprinde de restul.
O dată întraţi,
suntem înlăuntru nouă înşine zei
şi, ca în numărul unu, între noi
nici un spaţiu,
şi ardem.
Rămaşi în afară, ambulanţii de taină - profeţii
privesc de pe margini
şi rabdă. Miruită stă în preajma,
şi de invidii muşcate, Moirele uită de tors;
epopeile-s triste: sângele lor
putea locui, ca noi, în clipa albastră.
Intrăm dintr-o dată într-o clipă
şi niciodată nu ştim:
e dar sau e pură întâmplare?

L’instant bleu

Nous entrons soudain dans un instant spécial
et nous ne savons pas, franchissant le seuil
comment le soupçon divin des légendes
se met à couler en nous.
Par jeu, par hasard, avec les douces frayeurs,
nous entrons soudain dans un instant
et nous ne savons jamais qui nous l’a envoyé
et comment il se détache du reste.
Une fois entrés,
nous sommes en nous -mêmes, nos propres dieux
et, comme dans le chiffre **un**, entre nous
aucun espace, et nous brûlons.
Restés dehors, ambulants secrets – les prophètes
regardent en spectateurs
et supportent. Enduit d’onction, l’instant est présent,
et mordues par des envies, les Moires cessent de filer ;
les épopées sont tristes ; leur sang
pouvait habiter, comme nous, l’instant bleu.
nous entrons soudain dans un instant
et nous ne savons jamais :
est-ce un don ou pur hasard ?

Napoleon şi ceaţa

Toţi sau aproape toţi
credeam că învingem mereu.
În faţa Piramidelor
pe cei pesimişti şi asinii
îi aşezarăm la mijloc. Şi iar am învins.
Apoi am prins şi gustul
că după o vreme pe câmpuri
erau de-ajuns numai numele singur şi faima.
Printre atâtea mari victorii
pe ea însă, cine s-o bage în seamă?
Nu zic nu,
cei pesimişti, peste Alpi încă
şi în drum spre Egipt,
suşoteau câte ceva dar,
de la distanţa crescută-ntre noi,
cum să-i aud?
Pe ea însă,
cine s-o bage în seamă,
şi cine să creadă că-i pe urmele mele
cu paşi de pisică?

Napoléon et le brouillard

Tous ou presque tous
nous croyions vaincre toujours.
devant les Pyramides
les pessimistes et les ânes
nous les plaçâmes au milieu. Et nous avons
une fois de plus vaincu.
Puis nous nous sommes habitués à croire
qu'après un certain temps sur les champs de bataille
il suffisait, pour vaincre, le seul nom et sa renommée.
Parmi tant de victoires
Le brouillard, qui daignait lui prêter attention ?
Je ne dis pas non,
les pessimistes, déjà traversant les Alpes
et en route pour l'Egypte,
chuchotaient entre eux mais,
comment les entendre avec la distance
toujours plus grande qui nous séparait ?
Mais lui, le brouillard, qui daignait lui prêter
attention
et qui pouvait croire qu'il marchait sur mes traces
tel un félin ?

Învinşii

Dintr-o dată, ca o pasăre de sud,
a venit iubirea
şi din adjective-au început să zboare
numai fluturi,
colorând precum maeştrii de-altădată,
spaţiul dintre noi.
Bolta înflorise numai din surâsul tău
nu ştiu cine pune miezul în minune,
ochii tăi în stare au fost, în stare.
Ca o pasăre de sud a venit iubirea
şi odată coborâtă clipa
a rămas precum o perlă
din şiragul unei mari regine.
A venit. I-am fost învinşii.
Cine este ocolit rămâne
ca o pasăre migrând
mereu fără să ştie încotro.

Les vaincus

Soudain, tel un oiseau du sud,
est arrivé l'amour
et des adjectifs ont pris leur envol
seulement des papillons,
coloriant tels les maîtres d'antan,
l'espace entre nous.
La voûte céleste avait fleuri sous ton sourire
j'ignore qui met au miracle son noyau
capables en furent tes yeux, sans doute.
Tel un oiseau du sud est arrivé l'amour
et une fois descendu l'instant
il est resté telle une perle
du collier d'une grande reine.
Il est venu. Nous fûmes ses vaincus.
Celui qui en est privé reste
comme un oiseau migrant toujours
sans savoir vers quels rivages.

Catargul lui Ulise

Culeasă cu darul de lemn
victoria, nu bănuia nici el că-i fără saţ
şi grâul, partea lui din ea, atât de sterp.
Ce i-a rămas sunt numai zdrenţe
şi hoaspe, lipite strâns mai mult de mine
decât de el. Şi totuşi el a fost întregul, şi eu,
o parte, o parte din speranţa lui,
de-acelaşi verde care-odinioară
încoronase fruntea mea de cedru.
Sub cântecul de argint cu voluptate
m-a strâns mereu în braţe: mi se părea atunci
că iarăşi port coroană;mi se părea numai,
dar nu era decât un foşnet
blând precum îl scot
măslinii seara.
Nici depărtările, nici lujerii uitării
şi nici o voluptate, nici în vis
eu ştiu - am fost cu el un trup -
nu-l dezlegau de Ea,
din el nu-i nici o parte ruptă.
Ajunşi pe ţărmul Ei, acuma ştiu:
era victorios cu ce a plecat.

Le mât d'Ulysse

Cueillie au don de bois
la victoire, il ne s'en doutait,
était inconsistante
et le blé, sa part en elle, si stérile.
le reste, c'étaient seulement des lambeaux
et des résidus, plus étroitement collés à moi
qu'à lui. Pourtant il a été l'entier et moi
une partie, une partie de son espoir
du même vert qui autrefois
couronna mon front de cèdre.
Sous la chanson d'argent avec volupté
il m'a toujours embrassé : il me semblait alors
que de nouveau je portais couronne ; il me semblait seulement,
ce n'était qu'un bruissement
doux comme celui
des oliviers le soir.
Ni les éloignements, ni les tiges de l'oubli
et aucune volupté, ni même en rêve,
je le sais – je faisais avec lui un même corps –
ne le détachaient d'Elle,
et de lui aucune partie n'est déchirée.
Arrivés sur Son rivage, je le sais maintenant :
il était victorieux avec ce qu'il avait eu au départ.

Cuvinte, păianjeni, cocoşi

Era soare sau speram să răsară
şi nu credeam să mai aibă curajul.
Foloseau numai cuvintele mari
şi noi aşteptam cu sfială
întâlnirea cu miezul
sau dubla de şase.
Era soare, şi iarbă, şi păsări,
sau toate acestea
aşteptam să se-ntâmple
şi până atunci ciuguleam
ca nişte păsări de curte
grăunţe zvârlite în grabă
de sus.
Târziu, într-amiazi,
când cocoşii erau deja răguşiţi,
ne-am trezit în cuvinte mari
ca insectele prinse-ntr-o plasă
ţesută cu multă migală
de păianjeni cu semnul
crucii pe spate.
Apoi,
întrebările au fost de prisos.

Paroles, araignées, coqs

Il y avait du soleil ou j'espérais le voir se lever.
et je ne croyais plus qu'il en eût le courage.
Ils n'employaient que de grands mots
et nous attendions avec timidité
la rencontre avec le noyau
ou avec les dés de la chance.
Il y avait du soleil, de l'herbe, des oiseaux,
ou bien nous attendions leur arrivée
et, en attendant, nous picorions
telles des volailles de basse-cour
des grains jetés hâtivement
d'en haut.
Tard, vers midi,
lorsque les coqs étaient déjà enroués,
nous nous sommes réveillés
 captifs des grandes paroles
tels les insectes dans un filet
tissé avec minutie
par des araignées portant au dos
le signe de la croix.
Puis,
les questions ont été de trop.

Singurătate

Cum grindina verii
sunt lovituri care cad dintr-o dată -
aşa a fost plecarea ta.
Atunci,
ţi-a scăpat de pe buze un surâs
să mă sprijine seara,
dar în bunul rămas,
scris pe el cu litere mari,
bântuie vântul acum şi e frig.
Câteodată,
când luna-i în dreptul ferestrei,
bacanta lascivă, amăgirea
mă lasă o clipă să cred
necrezutul.
Singur,
sub timpul sarcastic înverzesc amintirile
şi numai în ele iluzia
prinde o clipă curaj
apoi timpul,
jupuind cu dispreţ orice frunză,
mă lasă
în clipa ce cade pe mine ca un deşert.

Solitude

Pareil à la grêle de l'été,
ce sont des coups qui tombent soudain –
ainsi fut ton départ.
Alors,
un sourire s'est échappé de ta lèvre
pour me consoler le soir,
mais dans l'adieu,
écrit en lettres capitales,
le vent fait rage et j'ai froid.
Quelquefois,
lorsque la lune sourit à la fenêtre,
bacante lascive, la tentation
me laisse un instant croire
à l'incroyable.
Seul,
sous le temps sarcastique verdissent les souvenirs
et seulement en eux l'illusion
puise un peu de courage
puis le temps,
écorchant avec dédain toutes les feuilles,
me quitte
dans l'instant qui tombe sur moi tel un désert.

Speranţa

Ca o fereastră deschisă,
uneori larg,
alteori cât o geană.
De la soare învaţă mereu
şi tremură numai
sub cuvintele mari
din care, uneori prea târziu,
aude cum viermele nopţii
lucrează-n tăcere.
Câteodată,
amăgirea-i face cu ochiul
şi se lasă o parte din drum
purtată de ea,
şi-apoi, tristă,
o ia de la capăt
până la râul cel negru
şi dincolo, Doamne!
fără ea
ce-o să facă?

Espoir

Comme une fenêtre ouverte,
des fois largement,
d'autres fois comme une paupière.
Du soleil elle apprend toujours
et tremble seulement
sous les grandes paroles
dont, souvent très tard,
elle entend le ver de la nuit
travailler en silence.
Quelquefois,
la tentation lui jette des regards
et elle se laisse guider par elle,
un bout de chemin,
et puis, triste, elle recommence
jusqu'à la noire rivière
et même au-delà, mon Dieu !
sans elle
que ferait-elle ?

Scrisori de pe Dealul Sângeorgiu de la Oarba de Mureş (I-IV)

I

Când am fost botezat
şi de cine
cu numele acesta sfânt?
Dar ea?
Să fi fost
toate aceste semne
trimise de Domnul
şi nebăgate în seama de noi?
Cei de aici,
care trăiesc în somnul cel lung,
spun că nici ei
nu au luat numele noastre
în seamă.
Unii susţin că
ar fi auzit, înainte
de ploaia cea neagră,
cocoşii cântând.

Lettres de la Colline Sângeorgiu
de Oarba de Mureş (I – IV)
I

Quand ai- je été baptisé
et qui m'a donné
ce saint nom ?
Et elle ?
Aurait tout ça été
des signes
par Dieu envoyés
et de nous ignorés?
Ceux d'ici,
qui vivent dans leur sommeil profond,
disent qu'eux- aussi
ont ignoré nos noms.
Certains prétendent
avoir entendu, avant
la noire pluie
les coqs chanter.

II

Eu aş fi fost un deal mărunt,
un simplu punct pe hartă
şi poate numai oamenii din sat plecaţi,
din când în când,
şi-ar fi adus aminte şi de mine.
Eu nici n-am vrut
să intru în memoria cuiva.
Cu ce-s de vină eu
că dintre toate dimprejur
pe mine m-au ales?
Să intru în memoria cuiva n-am vrut
dar astăzi, câţi mai ştiu istoria
şi la ce bun?
Aud ades cuvintele de sus
şi mi se par aşa de goale:
ei n-au cerut nimic în schimb
şi nici nu cer,
iar dacă printre voi uitarea
începe-ncet să prindă coajă
am s-o pornesc cu ei în pribegie
şi-atunci în locul meu rămână
un punct banal
pierdut pe-o hartă ruptă.

II

J'aurais été une petite colline,
un banal point sur la carte
et, peut-être, seuls les gens partis du village,
de temps en temps,
se seraient souvenu de moi.
Je n'ai même pas voulu
entrer dans la mémoire de quelqu'un.
en quoi suis-je coupable
que de toutes qui sont autour,
j'avais été l'élue ?
Entrer dans la mémoire de quelqu'un
je ne l'ai pas voulu, mais aujourd'hui,
qui connaît encore l'histoire
et à quoi bon ?
J'entends souvent les louanges
et elles me semblent tellement creuses :
ils n'ont rien demandé en échange
et ne demandent pas,
et si en vous parfois l'oubli
petit à petit se creuse un lit
je partirai avec eux en exil
et qu'à ma place reste alors
un point banal, perdu
sur une carte déchirée.

III

N-am apucat nici să te vad
şi nu te ştiu decât dintr-o scrisoare.
Mă doare dorul tău
şi aşteptarea ta mă doare.
Te-am auzit către-un vecin:
„Mama nu-i acasă iar tata-ntârzie la Oarba,
şi, până vine el, sunt singurul bărbat aici”.
Aşa mi te visez pe deal,
copil, flăcău, şi-acum bărbat,
şi, Doamne, cum mă arde dorul meu de tine.

III

Je n'ai même pas pu te voir
et te connais seulement d'une lettre.
J'ai mal, j'ai mal de toi
et ton attente me fait mal.
Et tu disais à un voisin :
« Maman n'est pas là et papa s'attarde à Oarba
et, jusqu'à son retour, c'est moi le seul homme ici ».
Ainsi je rêve de toi sur la colline,
enfant, jeune homme et homme maintenant,
et, mon Dieu, que j'ai mal, j'ai mal de toi.

IV

Pe-un fir de vânt,
iubito, iar îţi scriu
tot de la Oarba.
Ai fost pe-aici?
Nu m-ai găsit? Ţi-am scris doar:
sunt primul fir de iarbă de pe deal,
din fiecare primăvară.
Dacă mai vii, să vii desculţă,
aşa, poate te recunosc
şi-am să te strig,
şi dacă nu m-auzi, să ştii
că n-am să plâng.
Şi dacă-aş vrea, cu ce să plâng?
Deşi, mi-atât de dor de-o lacrimă.

IV

prisonnier de sa propre solitude
prisonnier de ses propres douleurs
de son propre destin
il sème dans le mot
l'énigme de l'instant présent
qui s'égrène petit à petit
dans les clepsydres mystérieuses
de ses vertèbres cachées
dans ses artères
où l'incréé
poursuit son œuvre
dans laquelle le rêve
pourrit tendrement

Rădăcini

A le uita este
Ca o lepădare de sine.
Fără ele am fi ca orfanii -
cântece triste.

Racines

Les oublier serait
un abandon de soi.
Sans elles nous serions pareils aux orphelins –
tristes chansons.

Bucuros de iarbă

Necunoscutul erou, nechemat
s-a întors printre noi pentru o clipă
curios dacă moartea lui a fost bună la ceva.
Singur, ca un oştean lăsat la vatră,
pe drum visa cum îl cuprinse frica
de bucuria ce-aşteaptă. Ajuns,
a privit ce-a privit
şi despre curaj când să-i spunem
că-l ţinem în ramă,
pe când să-i promitem
o statuie de bronz,
s-a retras pe tăcute sub iarbă,
doar ea mai are nevoie de el.

Content de l'herbe

Le héros inconnu, sans être appelé
est revenu parmi nous l'espace d'un instant
curieux de savoir si sa mort avait été utile.
Seul, tel un guerrier démobilisé,
en route s'imaginait la peur l'envahir
à l'idée de la joie qui l'attendait. Arrivé,
a regardé un certain temps
et quand nous voulions lui dire
que son courge pour nous est chère icône,
et que nous voulions lui promettre
une statue en bronze,
il s'est retiré silencieux sous l'herbe,
qui, seule, avait encore besoin de lui.

Plopii

Au crescut lângă noi,
precum în legende,
fără să ceară nimic
şi fără s-ajungă stăpâni pe oraş.
Discreţi,
uneori mai discreţi decât noi,
sub razele lunii
culegeau silabe de dragoste
şi câte iubiri, întâmplări
n-au vegheat?
Şi câte,
câte n-au strâns
din cuvintele noastre
risipite pe străzi?
Şi-au tăcut.
Şi atunci?
Fără ei
se întinde acum un pustiu
şi de pe străzi năvăleşte în noi
şi întreabă, întreabă mereu.
Câte-o rază de-argint
amăgită de vânt
uneori
izbeşte în geam şi insistă:
au plecat?
Şi eu tac
culegând, fără rost, întrebări.

Les peupliers

Ils ont grandi près de nous,
comme en légendes,
sans rien demander
et sans s'ériger en maîtres de la ville.
Discrets,
des fois plus discrets que nous,
sous les rayons de la lune
ils cueillaient des syllabes d'amour
et combien d'amours, d'événements
n'ont – ils pas veillés ?
et combien de syllabes, ô,
combien, n'ont-ils pas cueillies
de nos paroles
éparpillées dans les rues ?
Et ils se sont tus.
Et alors ?
Sans eux
maintenant s'étale un désert
et des rues il fonce sur nous
interrogeant sans cesse.
Quelque rayon d'argent
trompée par le vent
quelquefois
frappe dans la vitre et insiste :
sont-ils partis ?
Et moi, je me tais
cueillant, en vain, des questions.

II

Inedite

●

Inédits

Adevărul

Spre el nu rătăceşte nimeni
chiar timpul dacă trece el rămâne
deasupra celor care-l ocolesc.
Nu rătăceşte nimeni pe-ntuneric când
iubind seninul urcă singur
devreme
neaşteptând din urmă ziua.
Să-l cauţi înainte şi
nu rătăceşti de mergi pe jos
din deal în deal
chiar dacă dealul e cu lacrimi dobândit.
Nu trebuie,
n-ar trebui să-ţi cântărești
tributul pentru-a merge în picioare
te-aşteaptă alte vămi, nenumărate
pentru a rămâne în picioare drept.
Să-l cauţi înainte şi
nu va rămâne timpul gol
iar sufletul va înflori
în căutarea lui.

La vérité

En route vers elle personne ne s'égare
même si le temps passe elle reste
au-dessus de ceux qui la contournent.
Personne ne s'égare dans le noir alors que
aimant la clarté monte toute seule
très tôt
sans attendre le jour qui va pondre.
Cherche-la toujours et
tu ne t'égares pas en marchant
de colline en colline
même si la colline a le lourd prix des larmes.
Il ne faut pas,
il ne faudrait pas peser
ton tribut pour marcher debout
d'autres douanes t'attendent, innombrables
pour que tu restes debout sans fléchir.
Cherche-la toujours et
il n'y aura pas de temps morts
et ton âme fleurira
en la cherchant.

Lanţul

A ruginit,
dar încă muşcă prin amintiri.
Ce vârstă are nu poţi şti,
nici suma oaselor: verigile,
păstrează numai răsuflarea
mereu fierbinte a durerii.
Cum ai scăpat, o, Doamne,ocazia
unei minuni în care toţi
am fi putut să credem
a bănuit metalul rece
că vama saltului (făcut prin el)
va fi mai mare ca-nălţimea?
Şi bolta bănuia cumva
că va fi rezumată-ntr-o verigă?
A bănuit metalul glezna?
Cum seamănă acest cuvânt cu jungla
aceeaşi pândă amândouă,
două vocale-n fiecare decolorate
iar dincolo (ele sunt straie doar)
de acelaşi soi sălbatic, dinţii
viaţa,diferenţă tot există; bezna,
în primu-i semănată, în cel de-al doilea se lasă.
A ruginit
dar încă muşcă din amintiri:
el n-are boltă: stelele-i răsar din lacrimi,
lumina-i vânătă, şi dacă
am privi odată cu ochiul minţii înapoi,
de unde am împrumuta obrazul
să-ncapă-n el atâta sânge.

La chaîne

La rouille l'a rongée
mais elle mord à travers les souvenirs.
Son âge tu ne peux pas le savoir,
ni la somme des os : les anneaux,
gardent seulement le souffle
toujours brûlant de la douleur.
Comment, mon Dieu, as-tu raté l'occasion
d'un miracle auquel nous tous
aurions pu croire
le métal froid a-t-il pu s'imaginer
que le prix du saut (à travers lui)
serait plus grand que la hauteur ?
Et la voûte se doutait
qu'elle serait réduite à un anneau ?
Le métal a-t-il prévu la cheville ?
Comme ce mot ressemble à la jungle
le même guet toutes les deux,
deux voyelles dans chacune décolorées
et au-delà (elles ne sont que vêtements)
de la même espèce sauvage, les dents
la vie, la différence existent pourtant ; l'obscurité,
dans le premier lui ressemble, dans le second descend.
Rongée par la rouille
elle mord pourtant dans les souvenirs :
elle n'a pas de voûte : ses étoiles naissent des larmes,
la lumière est violacée, et si
nous regardions une fois en arrière
avec le regard de l'esprit,
à quoi pourrions-nous emprunter le visage
qui puisse contenir tant de sang ?

Sub zeul întâmplării

Ştii bine, draga mea, el a scăpat dintre toţi,
şi noi, ca două frunze-n buza toamnei,
din mila lui stăm atârnați.
Sub semnul lui,
de frică înţelesul din cuvinte
răsare-o clipă, şi apoi se neagă
ca strălucirea dintr-o amăgirea.
De mila lui stăm atârnați
şi cultivăm pe rând iluzii
şi numai visul, draga mea,
rămâne locu-n care avem curajul
să credem că suntem egali cu el.

Le dieu hasard

Tu sais bien, ma chérie, c'est lui qui de tous s'est sauvé,
Et nous, comme deux feuilles au bord de l'automne,
Par sa grâce restons accrochés.
Sous son signe,
le sens des mots, effrayé
paraît un instant et puis se nie lui-même
comme l'éclat d'une illusion.
Nous sommes accrochés à sa compassion
Et cultivons tour à tour des illusions
Et seul le rêve, ma chérie,
Reste la place où nous avons le courage
De croire être ses égaux.

Săgeata lui Amor

Surâse zeul: din arcul încordat
săgeata lui trecu prin piepturile noastre,
precum săgeata lui Ulise prin toporişti.
Şi iar surâse zeul: nimeri.
Mirate lucrurile ne priveau;
se-oprise toamna dintr-odată;
triunghiul zburător şi-ntoarse vârful;
din cele două bolţi, mai strălucită bolta noastră,
şi între noi, de piepturile noastre
timp se turti.

La flèche de Cupidon

Le dieu sourit : de son arc tendu
sa flèche transperça nos poitrines,
comme la flèche d'Ulysse les haches.
Et de nouveau sourit le dieu : touché.
étonnées, les choses nous regardaient ;
soudain l'automne arrêta sa marche ;
le triangle volant fit volte- face ;
de ces deux voûtes, la nôtre plus brillante,
et entre nous, sous nos poitrines
le temps se tassa.

Aşa

Parcă ne-am crede cuvintelor,
ar trebui să ne ridicăm
din viaţă statui. Aşa,
i-am lăsa pe urmaşi fără griji.
Şi dacă, doamne, ne-ai mai da
un rând de dinţi-de remuşcare,
câte statui ar mai rămâne, din cele
croşetate din cuvinte, astăzi.

Ainsi

Si nous croyions à nos paroles,
nous devrions ériger
nos statues bien vivants. Ainsi,
nous épargnerions les soucis à nos descendants.
Et si, mon Dieu, tu nous donnais
de nouvelles dents pour les remords,
combien de statues subsisteraient encore, de celles
crochetées par les paroles, aujourd'hui.

13 decembrie

Răsărită târziu, ziua părea o câmpie, dar albă.
Afară, gerul muşca şi fumul,ca în visele dulci,
croşeta şosete de lână,
şi nimeni nu bănuia că împotriva uitării
va creşte un dinte.
Unul în altul, ca litere-n teasc,
iată-i urcând-repetau o legendă -
cu birul răbdării pe buze. Ei cer,
dar nu partea scutită de sare a zilei
sau miezul,ca daruri.
De-o parte stau ei,şi în rolul meduzei
guvernul şi nimeni n-a bănuit,
că în ziua, răsărită târziu,
vor înflori trandafiri pe zăpadă,
împotriva uitării.

13 décembre

Levé bien tard, le jour paraissait une plaine blanche.
Dehors, le gel mordait et la fumée, comme dans les beaux rêves,
crochetait des chaussettes de laine,
et personne ne se doutait que contre l'oubli
une dent pousserait.
L'un dans l'autre comme des lettres dans la presse,
les voilà qui montent – ils répétaient une légende-
l'impôt de la patience aux lèvres. Ils exigent,
non pas la partie exempte du sel de la journée
ou le noyau, en guise de cadeau.
Ils se tiennent d'un côté et dans le rôle de la méduse
le gouvernement et personne n'a soupçonné,
que ce jour-là, levé bien tard,
des roses fleuriraient dans la neige,
contre l'oubli.

Dezarmare

Nici un pas. Numai dantele de vorbe
şi amăgiri rimelate. E târziu
şi toţi înțeleg că-i târziu.
Disperarea se face cristale
deşi-in curând-vom transplanta idealuri şi lunii.
Şi e trist de târziu.
acum bănuiesc şi tristeţea
gânditorului nostru de lut.

Désarmement

Aucun pas. Seulement des dentelles de paroles
et des illusions fardées. Il se fait tard
et tous comprennent qu'il se fait tard.
Le désespoir se cristallise
même si- bientôt- nous transplanterons des idéaux
sur la lune.
Et l'heure est tardive à pleurer.
maintenant je soupçonne la tristesse
de notre penseur fait de glaise.

Procesul

Nu. Zeii, nu erau încă plecaţi,
îngânduraţi erau însă credinţa,
iluzie cu boltă,văruită,plesni-n câteva locuri,
unde flecari bătrâni cu silexele
au îndrăznit s-o scrijelească.
O! şi bătrânu-acesta-fidel astfel
pune atâtea întrebări,şi-n ele atâta foame
cunoaşte-te,cunoaşte-te!dar cine
stă garant că foamea,trezită-n ei,
nu-şi caută şi alte rădăcini ca hrană,
decât cea dată-darul lui de-a gata
balanţa aştepta flămândă când cum sta singur în faţa
heliaştilor,
pe-un taler sicofanţii,
pornit-au să-şi descarce.
O vreme echilibrul ţinu numele lui,
singur, ba mai mult,
că ei, disperaţi, zvârlit-au bucata cea mai grasă pe taler
şi limba, unsă, s-a-ntors.
Nesocoteşte zeii
în care crede, azi, cetatea.
el însă care a ales demult,
îi mângâie pe creştet şi,
ca şi cum nu ar fi fost de-ajuns,
din plete scuturându-şi anii, grăi
cotrobăiți-i în fiecare cută şi,
de veţi găsi o umbră de trufie,

Le procès

Non. Les dieux n'étaient pas encore partis,
ils étaient pensifs mais la croyance,
illusion dotée de voûte, blanchie à la chaux,
écaillée par endroits,
où de vieux bavards avec des silex
osèrent la gratter.
Oh ! et ce vieux- d'ailleurs fidèle-
pose tant de questions empreintes de faim
connais-toi toi-même ! mais qui
se porte garant que la faim, en eux éveillée,
ne cherche d'autres racines pour nourriture,
autre que celle donnée – son don offert
la balance attendait affamée alors que, seul, devant des héliastes,
sur un plateau les sycophantes,
se sont mis à décharger.
Un bout de temps l'équilibre fut tenu par son nom,
seul, et, en plus,
eux, désespérés, ils ont jeté sur le plateau
le morceau le plus gras
et la langue, graissée, tournait bien.
La cité méprise aujourd'hui les dieux
auxquels elle croit.
mais lui qui a depuis longtemps choisi,
caresse leur tête et,
comme si cela n'avait pas suffi,
reniant son âge, il parla
fouillez-les dans chaque pli et,
si vous trouvez une ombre d'orgueil,

un ciob de ură cu care să fi zgâriat,
un gest de laş când mi-apăram cetatea,
primesc
Dar el.
El alesese primul.
Iată-l senin,
sorbind paharul
înmărmurind cetatea cum lebăda frunzişul.
Nu. Zeii nu erau încă plecaţi,
Îngânduraţi erau însă,
Deşi-l aveau acum alături
Credinţa,precum o boltă veche văruită, plesni.

un geste lâche lorsque je défendais ma cité,
je vous l'accorde.
Mais lui
Il avait choisi le premier.
Le voilà rasséréné,
buvant le verre
sidérant la cité par son geste inouï.
Non. Les dieux n'étaient pas encore partis,
Pensifs pourtant ils étaient,
Bien qu'ils l'eussent à leurs côtés maintenant
La croyance, telle une vieille voûte blanchie, craqua.

Reflecţie

Ca niciodată, acum
cât de sigură pare liniştea.
Numai tăcerea poeţilor prelungindu-se,
o mai perturbă. Gloria
îşi poate permite să poarte
cercei şi guler de blană,
şi numai o groapă – tăcerea poeţilor
o pune pe gânduri.

Réflexion

Maintenant, comme jamais avant
que le silence paraît sûr !
Seul le silence des poètes se prolongeant,
ose le perturber. La gloire
peut se permettre de se parer
de boucles d'oreilles en or et col de fourrure,
et seul un trou – le silence des poètes
la fait réfléchir.

Spălatul pe mâini

Acest exerciţiu, început cu sfială,
devine banal: primul gest
e mai greu, apoi totu-i
O simplă mecanică.
Doar copiii câteodată mai uită,
sau numai se prefac,
sau se şterg, după joacă, cu-n zâmbet
şi, doamne, dincolo de gest,
cât rămân de curaţi.
Cu migală şi frică acest exerciţiu
cei mari îl repetă, şi iată –
copiii, din joacă opriţi lângă ei,
de uimire se-mpiedică şi se visează
în hainele lor, fără să bănuiască ceva
despre petele care nu se văd
de scrobeală.

Comment se laver les mains

Cet exercice, commencé avec timidité,
devient banal : le premier geste
est plus difficile, ensuite tout devient
Une simple mécanique.
Seuls les enfants oublient quelque fois
ou ils font semblant
ou s'essuient, après le jeu, avec un sourire
et, mon Dieu, au-delà du geste,
qu'ils restent propres.
Avec minutie et peureux, cet exercice
les grandes personnes le répètent, et voilà –
les enfants, arrêtant leur jeu,
émerveillés trébuchent et rêvent
dans leurs habits, sans deviner
les taches qui ne se voient pas
sous l'empois.

Înţelesul ca hrană

Dezbrăcat de iluzii,
ca într-o dramă eroul de frică,
înţelesul zvâcni din cuvinte.
Mireasma unui trandafir de pe margini
i-ar pipăi obrazul dacă
el ar avea şi-un trup de carne; aşa
se-apropie, bate la porţi
şi, o dată înăuntru, tărâmul utopic
prinde contur, ca o zi curăţată de ceaţă.
Uneori poate face un timp favorabil speranţei,
într-un fel el este atunci
eroul abstract ce spintecă noaptea.
Se poate-ntâmpla că, îmbrăcat
cu mătase şi-amăgit de culori,
să scape mai greu, sau
să rămână-ngropat în foşnetul lor.
Câteodată, târziu, se-ntoarce
şi loveşte în cei ce au vrut
să-l facă uitat.

Le sens en guise de nourriture

Déshabillé d'illusions,
tel le héros d'un drame à cause de la peur,
le sens jaillit des paroles.
La senteur d'une rose au bord de la route
lui caresserait la joue si elle avait
un corps en chair et os; par contre
il s'approche, frappe aux portes
et, une fois dedans, la contrée utopique
acquiert un contour, comme un jour nettoyée de brumes,
Quelque fois il peut favoriser l'espérance,
c'est ainsi qu'il paraît alors
le héros abstrait qui déchire la nuit.
Il peut arriver que, habillé
de soie et trompé par des couleurs,
il se sauve avec difficulté, ou
qu'il reste enseveli dans leur frou-frou.
Quelque fois, bien tard, il est de retour
et frappe ceux qui ont voulu
l'oublier.

Ithaca astăzi

Nu ştiu dacă cineva ca Ulise,
gustând delicate miresme odată,
mai este în stare s-o poarte întreagă
şi neofilită.
Acum, chiar şi el,
de-ar fi judecat după dragoste,
ar fi condamnat, pentru că ea,
în balanţă, astăzi, cât trage?
Nu ştiu dacă printre cuvinte,
legat de acelaşi catarg credincios,
ar mai fi în stare s-o scape.
O! Cât aş vrea să-i văd
strălucindu-i curajul acum,
ca scutul înainte de Troia.
Aşa, ar avea din ce împlini o poveste
cu tâlcul înfipt în nepoţi,
luminându-i.

Ithaque aujourd'hui

Je ne sais si quelqu'un comme Ulysse,
après avoir goûté de délicates senteurs,
est-il à même de la garder intacte
et fraîche.
maintenant, même lui,
s'il était jugé d'après l'amour,
serait condamné, car cet amour aujourd'hui,
combien il pèserait ?
Je ne sais si à travers les paroles,
attaché au même mât fidèle,
il serait encore capable de le sauver.
Oh ! que je voudrais voir briller
aujourd'hui son courage,
comme le bouclier bien avant Troyes,
Ainsi, il aurait de quoi tisser une histoire
prolongée dans les descendants,
pour les éclairer.

Venus fără braţ

E ca şi cum de ele nimeni n-ar fi avut nevoie.
Nici chiar ea.
A fost de-ajuns doar sufletul şi dalta,
şi nimeni nu se mai gândeşte
la braţele ce i-au fost rupte.
Nici marea şi nici zeii n-au fost
la naştere de faţă. Ea izbucni
prin dalta lui, precum o roză dintr-un vers.
O! n-a uitat nimic flămândul: obrazul,
invidiat de mare-n vis, şi umărul - precum
o undă într-un vals – trezeşte gelozia lumii.
Din spuma mării de-ar fi fost născută,
ce zestre marea i-ar fi dat?
Când nici legenda nu a fost în stare
nimic să adauge sub dalta lui. De braţe, cine
mai întreabă? Aşa, e ca şi cum în vis
ar căpăta deodată carne.

Vénus sans bras

C’est comme si personne n’en ont pas eu besoin.
Elle non plus.
L’âme et le ciseau ont suffi,
et personne ne pense plus
aux bras qu’on lui a brisés.
Ni la mer ni les dieux n’ont pris part
à la naissance. Elle jailli
sous son ciseau, telle la rose d’un vers.
Oh ! il n’a rien oublié l’affamé : la joue,
envié par la mer en rêve, et l’épaule – comme
une vague dans une valse- éveille la jalousie du monde.
De l’écume de la mer elle si était née,
quelle en aurait été la dot ?
Alors que la légende n’a pas été capable
de n’ajouter rien sous son ciseau. Les bras,
qui s’en soucie ? Ainsi c’est comme en rêve
les bras lui poussaient.

Celebra

Curioşi am intrat în curtea muzeului.
Aceasta-i statuia
începu ghidul
ea va uimi peste timp,
iar trecutul stă lângă ea resemnat.
Celebră, zicea el, ea bate din palme
şi păstrează uralele calde.
Dar unde-i, ce reprezintă
tăcerea.
A prins să mai spună.

La célèbre

Curieux nous sommes entrés
dans la cour du musée.
C’est la statue
commença le guide
elle éblouira les temps à venir,
et le passé se tient résigné à côté d’elle.
Célèbre, disait-il, elle applaudit
et garde les ovations au chaud.
Mais où est et que représente
le silence.
a-t-il encore pu dire.

Păianjenii

Era soare.
Nu credeam să mai aibă curajul.
Foloseam intre noi cuvintele mari,
şi aşteptam întâlnirea cu
miezul.
Era soare. Şi păsări. Şi iarba lucra,
sau,toate acestea trebuiau să răsară
din cuvintele noastre.
Cu toţii speram
şi, până în clipa mereu amânată,
ciuguleam numai hoaspele.
Într-un târziu, cocoşii au cântat,
apoi a fost totul târziu
cuvintele mari-o pânză ţesută cu grijă,
iar noi, ţi-aminteşti, mai aveam
o singură şansă ca păsări de curte.

Les araignées

Il y avait du soleil
Je ne croyais qu'il eût encore
le courage de se lever.
Nous employions de grandes paroles
et attendions la rencontre
avec le noyau.
Il y avait du soleil. Et des oiseaux. Et l'herbe
travaillait,
ou, tout cela devait surgir
de nos paroles.
Tous, nous espérions
et, jusqu'au moment toujours ajourné,
nous picorions seulement les débris.
Bien tard, les coqs ont chanté,
puis tout a été tardif
les grandes paroles – une toile tissée avec soin,
et nous, t'en souviens-tu, nous avions
une seule chance comme volailles de basse-cour.

Numai

Numai surâsul tău a fost în stare
să spargă gardul de tăcere,
să ardă raza lunii ofilite.
Numai silaba tremurată
poate trezi în mine primăvara,
restul sunt vorbe ce satură vântul
şi singurul preţ ce rămâne din ele
e smalţul.
Şi numai ochii tăi dezleagă mustangii în sânge,
şi nu-i lasou cu ce să-i prind,
şi muşchii raţiunii nu-s în stare.
Numai când părul tău foşneşte,
chiar în cădere frunza cântă
şi scamele de ceaţă cad lăsând
un pui de soare dezlegat.
Numai surâsul, silaba tremurată
şi numai ochii, părul tău foşnind
e adevărul ce rămâne - restul
sunt coji, şi vânt, şi zgură
strânse-ndelung pe şanţurile frunţii.

Seulement

Seulement ton sourire a été capable
de briser le mur du silence,
de brûler le rayon de la lune fanée.
Seulement la syllabe frissonnante
peut éveiller en moi le printemps,
le reste c'est des paroles qui nourrissent le vent
et le seul prix qui en reste
c'est l'émail.
Et seulement tes yeux déchaînent les mustangs
affolés
et je n'ai pas de lasso pour les capturer,
et les muscles de la raison n'en sont pas capables.
Seulement quand tes cheveux bruissent,
même en tombant les feuilles chantent
et les duvets des brumes tombent en laissant
un petit soleil en liberté.
Seulement le sourire, la syllabe frissonnante,
seulement tes yeux, tes cheveux bruissants
sont la vérité qui subsiste – le reste
c'est des pelures, et vent, et cendrée
longtemps accumulés dans les rides du front.

Ieremia pârcălabul

Şi după târg,
cu mâna-ntinsă pe la colţuri,
cerşea pentru o funie.
Cerşea orice, coroane, scuzi, imperiale, taleri,
şi seara-i număra cu sete,
şi-ca să nu se-nşele cumva
pomana și-o-încerca în dinţi.
Tot socotind scăpa adesea: „cu ceilalţi,
o să-mi ajungă într-o zi,
de-o funie-mpletită-n patru”
Un negustor cu funii unse,
Cu părul alb de socoteli,
Pe urma lui zvârli cu vorba:
„Zadarnic pârcălabe le încerci,
tu, caută, mai înainte, un petic de pământ
şi un copac,
întreabă cine-ţi rabdă umbra,
apoi te-ntoarnă după funii’’
şi-a căutat,
şi numai vântul, nu se ştie dacă,
copacii nu i-au dat nici umbra
nu i-a vândut un pumn de praf,
copacii nu i-au dat nici umbra.

Le boyard Ieremia

Une fois la foire close
la main tendue aux coins des rues
il mendiait une corde.
Il mendiait n'importe quoi, couronnes, écus,
impériales, thalers,
et le soir il les comptait avidement,
et pour ne pas se tromper
il vérifiait l'aumône entre les dents.
Tout en fouillant disait souvent : « les autres
me suffiront un jour
pour une corde tressée en quatre »
Un marchand de cordes graissées,
les cheveux blancs de tant de calculs,
lança derrière lui :
« En vain, boyard, tu les essayes,
cherche avant, un bout de terre
et un arbre,
demande d'abord qui supporte ton ombre,
ensuite choisit ta corde »
il a cherché,
et seul le vent, mais ce n'est pas sûr,
les arbres lui refusant leur ombre,
lui a vendu une poignée de poussière,
car les arbres lui ont refusé leur ombre.

Ţepeş refuzând un ciob de pace

Sau n-ai ştiut nimic despre năframa de mazil?
Atunci, sultanului să-i numeri atâţia galbeni cât
să-şi cumpere pe tron un rând de purpură
mai nouă, n-ai fi putut? Cea veche, ştii prea bine,
îi toată numai cheag.
Ce-ţi trebui apoi să-i smulgi din somn
cu rădăcină visul şi să-i întinzi să bea o gură
din cupă spaima-i plină ochi?
Şi asta lui –
celui obişnuit ca noaptea ce visa,
a doua zi să şi culeagă:
sub cupolele Sofiei speranţei să-i dai apă:
să nu-i trimiţi nici trufandalele de sânge
pe care imperiul ciung se mişcă?
Plecat, el ţi-ar fi dat caftan cu fir
şi lângă două tuiuri lungi,
un ciob măreţ de pace, din care,
după poftă, puteai să ciuguleşti.

Ţepeş refusant une paix ignoble

N’aurais- tu rien su sur le voile de détrôné ?
En ce temps-là, au sultan n’aurais-tu pu donner
autant d’argent
que pour le trône puisse s’acheter
du pourpre neuf ? Le vieux, tu sais trop bien,
c’est des lambeaux.
Quel besoin de troubler le rêve
de son sommeil et de lui donner à boire
de la coupe qui regorgeait de peur ?
Et cela à lui-
habitué à cueillir le lendemain
ce qu’il rêvait la nuit :
sous les coupoles de Sophie lui donner de l’eau :
ne pas lui envoyer des primautés de sang
qui soutiennent son empire boiteux ?
Parti, il t’aurait donné cafetan brodé de l’or
et à côté de deux longues bannières,
une paix ignoble dont
à ta faim tu aurais pu picorer.

Sub cupolele Sofiei

Zidul e spart. A deznădejde
bat clopotele în dungă şi se roagă:
nu ştiu că-i ultima cântare pe cetate.
Zidul e spart şi spaima, felină arcuită,
pe două labe stă în prag
şi turma înăuntru, şi numai râsul haitei,
precum un ştreang sonor şi rece,
o înfăşoară şi-o strânge.
De boltă ruga turmei izbindu-se cu sete
se-ntoarce ţăndări, şi printre ele
nu-i nici un ciob de îndurare.
Ea ştie acum; îşi vede sfinţii
Cum se întorc cu spatele a nepăsare.
Ei oare bănuiesc că-i ultima tămâie?
Sau poate, de trei ori cântat,
Kirie Eleisonul nu i-a trezit din somn, din var.
Zidul e spart,
Cetatea-n purpură până la glezne.

Sous les coupoles de Sophie

Le mur est en brèche. Les cloches
prédisent le désespoir et prient.
elle ne savent pas
que c'est le dernier chant dans la cité.
Le mur est en brèche et la peur, arqué félin,
guète assis au seuil
le troupeau dedans et seul le rire sauvage,
telle une corde sonore et froide,
l'encercle et la serre.
La voûte repousse l'ardente prière
qui tombe en éclats qui ne recèlent
aucun signe de pitié.
Elle sait maintenant ; elle voit ses saints
tourner le dos indifférents.
Se doutent-ils que c'est le dernier encens ?
Ou peut-être, trois fois entonné,
Kirie Eléison ne les a pas réveillés
de leur sommeil de chaux,
Le mur est en brèche,
La cité en pourpre jusqu'aux chevilles.

Mihai Viteazul

Coboară veacul ştirb, îi fără vlagă, cu umerii căzuţi.
De sabie imperiul sângerează şi ţara
nu ajunge să se zvânte că domnii se-nturcesc degrabă.
Era târziu şi timpul fără ţară
că ploile îs scurte şi holdele sunt sterpe,
copiii rupţi de suflet şi năvălind bărbaţi
şi-un vaier lung, înăbuşit, din dedesubt se împleteşte cu altul de deasupra.
Era târziu şi de sub coaja suferinţei şi-oblăduit de amurgul serii
când zarea părea resemnată
zbucnise drept fulgerul tânăr.
Creştea flămând de viaţă că de flămând din prag
întoarse moartea străfulgerată-n faţă de ochii lui
şi rece, alături de butuc cădea securea.
Porneau şi ei şi clopotele-n dungă duceau departe focul
cu flăcări lungi şi aspre:
toţi morţii mari erau de faţă
şi rănile-n adânc se deşteptau acum înrolându-se în oastea
bărbatului ce-a strâns întreaga bărbăţie
a neamului român.
Ce fioros e capul când fiarele-l atacă
ce sete are-n braţ că moartea cade-nainte de-a lovi
ce foame e în el când rupe atâtea veacuri
şi zarea ce rumenă-i şi clară.
Prin lutul inimii l-am auzit apoi pe când
s-a coborât din visul cel cărunt
a strâns pe fraţii risipiţi în timp
şi i-a dat mamei să-i adape-n aceeaşi limbă veche la vechile izvoare.
Crescut-a fulgerul înalt dar moartea-i da ocol neîndrăznind,
şi-atunci tocmi o mână pe la spate.
Ucis rămas-a treaz neodihnitul
de veghe veşnică în timpul românesc.

Michel le Brave

Le siècle descend, boiteux, sans force, le dos courbé.
Le sabre estourbit l'empire et le pays
n'a pas le temps de lécher ses blessures que les princes régnants
passent au camp des turcs.
Il était tard et le temps n'avait plus de pays
car les pluies sont courtes, les champs de blé stériles,
les enfants arrachés à leurs âmes et revenus tuer
et une longue plainte, étouffée, venue d'en bas s'unit
à celle venue d'en haut.
Il était tard et sous l'écorce de la souffrance,
protégé par le crépuscule,
alors que tout semblait privé d'espoir,
le jeune éclair éclata.
Il grandissait aimant la vie, amour qui l'a armé
pour détourner la mort parue soudain à ses yeux
et froide, la hache à côté de la bûche tombait.
Ils partaient aussi et les cloches annonçaient au loin
les grands incendies aux longues flammes rudes :
tous les grands morts étaient présents
et les blessures profondes se réveillaient en s'enrôlant
dans l'armée de l'homme qui réunit toute la bravoure
de la lignée roumaine.
Sauvage est la tête lorsque les fauves l'attaque
Si puissants les bras que la mort arrive avant de frapper
quelle faim le nourrit quand il brûle tant de siècles
et l'horizon qu'il est doré et clair.
A travers la glaise du cœur je l'entendis
descendre du vieux rêve
il rassembla les frères égarés à travers les temps
et les donna à la mère les abreuver
aux vieilles sources de la même langue.
L'éclair montait toujours et la mort n'osant pas l'approcher,
engagea une main traitresse
Et mort tomba l'infatigable
sentinelle sans trêve du temps roumain.

Ciuta lovită

Plutea în jur un iz subtil de spaimă
dar nara ei nu-l prinse încă.
I se făcuse parcă loc, şi ea, cu nara pipăi
şi apoi ţâşni în mijlocul poienii.
Un firicel de vânt,
dă razelor un gust mai dulce
şi nici o urmă împrejur, de fiară,
pădurea numai tremura de îndrăzneala ei.
Apoi, a fost târziu:
pornind săgeata, arcul scoase un oftat ca un adio;
o clipă se opri în pragul celeilalte: aştepta;
şi vântul şi pădurea cu răsuflarea întreruptă,
săgeata numai şuiera ca limba unui şarpe.
Un salt. O, cât am vrut din el să nu coboare.
Un salt întreg şi-ar fi trecut de gardul de lumină.
Acum tremurând ţinea în bot câteva raze,
şi de pe nări un nor de aburi, calzi
ca o speranţă, se îndepărtau.

La biche frappée

Il flottait dans l'air un relent subtil de peur
mais sa narine ne le capta encore.
On lui fit, paraît-il, de la place et elle,
de sa narine renifla, puis jaillit dans la clairière.
Un vent subtil
donne aux rayons un goût plus doux
aucune trace aux alentours, pas de fauve,
seul le bois frémissait voyant son audace.
Puis, ce fut trop tard, partant la flèche,
l'arc poussa un court soupir d'adieu ;
un instant elle s'arrêta au seuil de l'autre : attendait ;
et le vent et le bois la respiration coupée,
seule la flèche sifflait comme la langue d'un serpent.
Un saut. Comme j'ai voulu qu'elle n'en descendît plus.
Un saut entier et elle aurait traversé la haie de lumière.
Maintenant, frissonnant, sa bouche tenait quelques rayons,
de ses narines, vapeurs chaudes, un nuage
comme un espoir, s'éloignaient.

Blondul veşnic

A plecat zâmbind
ca nimeni să nu bănuiască.
O, dar dacă timpului i-ar creşte simţuri,
ar fi nepăsător?
A plecat blond,
zâmbind cu ochii lui albaştri
ca nimeni să nu creadă.
Dar vara, vara cum mai leagă rod?
E ca şi cum după o ploaie dulce
ar bate grindine, la urmă.
Goi ochii lui albaştri
şi galben trupului lui de pin
şi niciodată sus pe frunte
nu va mai bate vântul, niciodată.
Pe boltă, după scamele de nori,
se ghemuise soarele,
de parcă teamă i-ar fi fost
de ochiul disperat al mamei.

Le blond éternel

Il est parti souriant
pour que personne ne s'en doute.
Oh ! si le temps avait des sens,
serait-il indifférent ?
Il est parti blond,
souriant de ses yeux bleus
pour que personne ne crût.
Mais l'été comment donne-t-il encore des fruits ?
C'est comme si après une douce pluie
la grêle tombait.
Vides ses yeux bleus
et jaune son corps de pin
et jamais en haut au front
le vent ne soufflera plus jamais.
Au ciel, derrière les duvets de nuages,
s'était recroquevillé le soleil,
comme s'il avait eu peur
de l'œil désespéré de la mère.

În faţa statuii Pieta din San-Pietro

Fără plâns, fără lacrimi,
numai cute, năframa, cămaşa
crizanteme obrajii,
şi fructul, stins pe genunchi, fără spini,
fără cuie.
Aşa, ni s-a dat de sub daltă minunea.
Legendele, născute mai-nainte,
regretă în spatele ei;
văd zeii pe daltă geloşi
şi Moire.
Cuvintele? În faţa ei sunt de prisos:
se pierd ca aşchiile ce-au căzut
sub dalta lui. Nu. Ar fi prea strâmte
şi neputincioase.
În faţa ei cel care tace numai
aude strigătul durerii coapte
şi ochiul, întors cu irisu-nlăuntru,
hrăneşte sufletul cu raze.

Devant la statue Piéta à San-Pietro

Sans pleurs, sans larmes,
seulement des plis, le voile, la chemise
de chrysanthèmes les joues,
et le fruit, éteint sur les genoux, sans épines
sans clous.
Ainsi, le ciseau a enfanté le miracle.
Les légendes, nées bien avant,
regrettent cachées derrière elle ;
je vois les dieux enviant le ciseau
et des Moires.
Les mots ? Devant elle sont de trop :
ils se perdent comme les débris tombés
sous son ciseau. Non. Ils seraient trop étroits
et impuissants.
Devant elle seul celui qui se tait
entend le cri de la douleur mûre
et l'œil, l'iris regardant dans l'âme
la nourrit de rayons.

August

De la surâsul dacului murind
până la tine,
s-atâtea zile care nu se sting
care rămân mereu aprinse
şi-n care toţi părinţii urcă
să-şi limpezească fruntea încreţită.
Ascultă pietrele: vorbesc,
că-ndrăgostiţii dintr-una de lumină
dacii-ndrăzneau în norii negrii
să zvârle cu săgeţi, şi-apoi
ciocneau de bucurie cupa
cu razele de soare.
Şi daca sângele-i lumină
de la Posada începând,
s-atâtea zile care nu se uită
oricâte umbre macre-ncearcă;
voievozii stau şi azi în racle
cu săbiile încă trase.
Şi dacă de la cei ce-au fost odată Tara
până la tine,
sunt zile ştirbe înapoi, chircite
sunt zile care încă dor:
bobâlnele nu mint,
nu-i încă deal de tot zvântat
de sângele pornit după lumină.
De la surâsul dacului-boboc de soare
sunt toate zilele urcuş
iar vârful nu-i decât iluminare:
e ziua care nu apune niciodată,
astfel, e ziua-n care
au început şi-n România
să înflorească trandafirii.

Août

Du sourire du dace mourant
et jusqu'à toi,
tant de jours qui ne s'éteignent pas
et restent à jamais allumés
et dans lesquels tous les ancêtres montent
se rincer le front de rides sillonné .
Ecoute les pierres : elles disent
qu' amoureux fidèles de lumière
les daces – osaient lancer des flèches
aux noirs nuages et ensuite
trinquaient joyeux buvant la coupe
et honorant les rayons du soleil.
Et si le sang est lumière
par la Posada commençant
il y a tant de jours qu'on n'oublie pas
malgré les ombres menaçantes;
les princes veillent dans leurs cercueils
l'épée sortie encore de son fourreau.
Et si de ceux qui furent jadis le Pays
et jusqu'à toi,
il y a des jours fêlés, recroquevillés
ce sont des jours qui font encore du mal :
les collines Bobâlna ne mentent pas,
humides encore du sang parti
chercher la lumière.
Du sourire du dace – bouton de soleil
tous les jours s'avèrent des montées
et la cime n'est qu'illumination :
c'est le jour qui ne décline jamais,
ainsi, c'est donc le jour où
ont commencé en Roumanie
les roses de s'épanouir.

Deşertul

În sterpu-i fief hălăduiesc
trei fii: vântul, nisipul şi lumina.

Vântul - vaier astenic ce ignoră timpul
satrapul care râde de clipa îndrăzneaţa
ce în deşert caută drum.

Lumina, ce cade din abuz
halucinant se arde şi rămâne
rana deschisă care speră
s-adoarmă-n umbra ce se coace
şi naşte-n zori incendii.

Nisipul, bastard risipitor şi leneş,
sterilul ce înghite nepăsător lumina
şi fără de memorie măsoară
timpul ce cade în clepsidră.

Deşertul, singurătate singură şi albă,
un ţărm cu valurile arse
cu hieroglifele uscate şi cu-ntrebări ce dorm
este enigma ostracizată din timp.

Le désert

Dans son fief stérile demeurent
trois fils : le vent, le sable, la lumière.

Le vent – plainte asthénique ignorant le temps
bourreau qui se moque de l'instant hardi
qui dans le désert se fraye un chemin.
La lumière, qui tombe abondamment
hallucinant qui brûle et reste
blessure ouverte et qui espère
s'endormir à l'ombre qui mûrit
et pond à l'aube des incendies.

Le sable, bâtard prodigue et fainéant,
stérile qui engloutit insouciant la lumière
et sans mémoire mesure
le temps qui tombe la clepsydre.

Le désert, solitude seule et blanche,
rivage aux vagues brûlées
aux hiéroglyphes séchés et questions qui dorment
c'est l'énigme ostracisé du temps.

Ani cu frâu

Invidioşi pe blondu-mi somn
trezit.
Când nu se împlinea sorocul unui când
şi ruga născătoarei mame
la umbra zodiei.

Zgârciţii ca nişte cămătari
ce-şi socoteau şi umbra
voi zorii mi-i cerneaţi prin fum
şi prin lătratul câinilor
mirişti de mituri tremurau
sub zorii ce se îmbujorau
- şi ei şi eu -
În vertical.

De-acum am să vă pun un frâu
prin ploi, prin vânt, prin limbile de ceas
când frâu-i ros,
sub zorii roşii, roşi de praf,
apus atârn.

Années muselées

Ils enviaient mon blond sommeil
éveillé.
Lorsque le terme d'un « quand » ne s'accomplissait pas
et la prière d'une mère non plus
à l'ombre du signe zodiacal.
Las avares tels des usuriers
qui comptaient leur ombre aussi
vous passiez mes matins par la fumée
et par les aboiements des chiens
des chaumes de mythes tremblaient
sous l'aube qui s'empourprait
-elle et moi-
A la verticale.

Dorénavant je vous donnerai des rênes
de pluies, de vent et d'aiguilles de montre
lorsque les rênes seront rongées,
sous l'aube rouge, rongée par la poussière,
éteint je pends.

Decembrie aprins

Celor căzuţi la 13 decembrie 1918

Mai ţine-ţi minte cum năvăleau
căldurile sălbatice-n decembrie?

Totul se petrecu spre miezul iernii,
pe din-afara teatrului, ca într-o piesă originală.
Actul întâi nu cuprindea nimic de seamă, era anost:
în fond era vorba de-o coajă. Războiul i-a lăsat
pe mulţi flămânzi şi ei cereau o coajă, de viaţă.
În actul doi intrau pe scenă
actori, cu măşti de care nu erau nevoie,
în rolul de meduze, toţi în acelaşi rol
cu degetele pe cocoş. Şi-au tras.
De actul trei
esenţa s-a jucat în actul doi: în stradă au rămas
cei care au cerut o coajă
şi parc-o mai cereau, aşa, întinşi cu palmele deschise.
Actorii, în roluri de meduze, s-au retras după cortină
se dezbrăcau: intrau în pielea lor
şi încercau de sânge să se spele
şi n-a fost cu putinţă.

Décembre incendié

Pour les martyrs du 13 décembre 1918

Vous rappelez-vous encore la ruée
des chaleurs sauvages en décembre ?

Tout se passa au cœur de l'hiver,
en dehors du théâtre, comme dans une pièce originale.
Le premier acte, rien d'intéressant, il était fade :
au fond il s'agissait d'une écorce. La guerre laissa
une cohorte d'affamés, ils mendiaient une croûte de vie.
Au deuxième acte entraient en scène
des acteurs, avec des masques inutiles,
tenant des rôles de méduses, tous le même rôle
le doigt sur la gâchette. Ils ont tiré.
L'essentiel du troisième acte fut joué dans le deuxième :
dans la rue sont restés les quémandeurs d'une croûte
ils paraissaient la demander toujours, affalés, le bras tendu.
Les acteurs, dans les rôles de méduses,
se sont retirés derrière le rideau
ils se déshabillaient, rentraient dans leurs peaux
essayant d'enlever les taches de sang
mais cela n'a plus été possible.

Gropi

Cuibar de umbre
margini între care zac cerşind
galbene, goale spaţii
deasupra voci de păsări, vânt...
dar tuturor preferă
un clopot care strigă
o coborâre până-n glezne
tânăra parcă-a terminat
De depănat un scul...
Începe altul
sunt gropi aeriene ce-atârnă de o sfoară
gropi răstignite
sunt gropi ce se astupă
îndelungat.
O, gropilor
fără bătăi şi fără uşă
în ele se ascund
atâtea albe bătălii
atâtea taine albe
şi atâtea dimineți se-neacă.

Trous

Pondoir d'ombres
bords entre lesquels gisent en quémandant
jaunes et vides espaces
au-dessus des chants d'oiseaux, du vent…
mais à tout cela on préfère
une cloche qui clame
une descente jusqu'aux chevilles
la jeune fille paraît avoir fini
de dévider une pelote…
Elle commence une autre
ce sont des trous aériens qui pendent
suspendus à une corde
des trous crucifiés
ce sont des trous qui se bouchent
Incessamment.
Oh, vous, trous sans portes
auxquelles frapper
vous cachez
tant de blanches batailles
tant de blancs mystères
engloutissant de blancs matins.

Nopţi cu cruci

Înspre amurg turme de umbre se unesc
şi secera iar razele ce cad roşind
negrul primar – stăpân le-ngropa fără cruci
iar orizontul şterge de pe ochi

Când Domnul hotărî
lumina-zi
să vadă ce-a croit în beznă
s-a minunat; trudit el a uitat
de umbra lui – o fâşie de noapte-n zi.

În noapte morţii îşi dau foc
ca să-şi citească numele pe cruci
din flăcările ce răsar se văd
cruci ce-nfloresc.

Noaptea coboară până-n rădăcini
o stea – un drum de mag – cu gheaţă
brigande gânduri alăptează
ce cresc invers şi fără vamă.

Noaptea – trezită în strigăt de cocoşi –
o lepădare. A fost
credinţa până-n clipa
Sărutului. A ars şi s-a vândut.

Credinţele pierdute-n noapte
le căutam cum pre Isus
cu lumânări, cu rugăciuni
făgăduieli şi eterate amintiri
în iesle şi pe cruci.
Şi crucea lui noi o purtam din noapte înspre zi.

Les nuits des croix

Des troupeaux d'ombres vers le crépuscule
s'amoncelaient
et lui, le noir tout puissant fauchait
les rayons tombés en rougissant
et vite les enterrait sans croix
gommant l'horizon et le cachant aux yeux

Lorsque Dieu a décidé
la lumière – jour
pour voir ce qu'il avait créé
resta émerveillé; fatigué il oublia
son ombre –bout de nuit en pleine journée.

Dans la nuit les morts se mettent le feu
pour lire leurs noms sur les croix
les flammes ainsi surgies laissent voir
des croix s'épanouir.

Pendant la nuit descend jusqu'aux racines
une étoile – chemin de mages – glacée
brigandes pensées elle a allaitées
qui poussent à l'envers et sans payer douane.

La nuit –par les cris des coqs éveillée –
un triste abandon. Elle fut la foi jusqu'au baiser.
puis, vendue, elle a brûlé.

La foi perdue dans la nuit
nous la cherchons comme nous cherchons Jésus
avec des cierges et des prières
promesses et éthérés souvenirs
dans la sainte crèche et sur les croix.
Sa croix nous la portons le jour comme la nuit.

Ziua cea mai lungă

Dar pân' la ea atâta întuneric,
sărat şi gras,
atâta cer de zgură şi cenuşă
că doar prin crăpături scapă scânteia
grăunte de lumină, tânjind să înflorească.
Dar pân' la ea
de dreptul vieţii la viaţă rupţi
ca nişte miei flămânzi
vânduţi în târg
pentru amiezi străine.
O, timpuri, timpuri reci
prin voi purtarăm sfânta vină
că îndrăgisem focul cu pletele lui aspre
că între-a fi şi a nu fi
ales-am setea de lumină.
Aşa am început:
de la-ntuneric
cu cearcănele verzi a morţii
căzând mereu, dar înviind mai mulţi
cu soarele purtat şi noaptea-n suflet
căzând, nu despărţindu-ne de glie,
ci-mbrăţişaţi.
E martor timpul drumului şi invers.
De vorbe nu-s să glăsuiască despre mers
sunt râurile ce nu tac în faţa morţii
sunt rugăciuni de pace şi ţărână; istorii
ce încă se aud făcute
cu ce-am avut mai la-ndemână
de la săgeată, furcă, armă.
Aşa am urcat
şi ne-am făcut lumină
prin timp avar
prin zile mici firave şi livide
spre ziua, cea mai lungă zi.

Le jour plus long

Mais jusqu'à lui tant d'obscurité,
salée et grasse,
tant de gris ciel de cendres
que seules les fentes laissent la lueur
grain de lumière, désirant fleurir.
Mais jusqu'à lui
privés du droit à la vie
tels des agneaux affamés
vendus à la foire
pour d'étrangers repas.
O, temps, temps froids
à travers vous nous portâmes
la sainte culpabilité
d'avoir aimé le feu aux raides cheveux
d'avoir choisi entre être et ne pas être
d'avoir choisi la soif de lumière.
Ainsi nous commençâmes :
de cette obscurité
avec les cernes verts de la mort
tombant toujours, ressuscités plus nombreux
avec le soleil dans l'âme même la nuit
tombant, jamais quittant la terre
mais l'embrassant.
Le temps témoin du chemin.
et le chemin témoin du temps.
Faute de mots qui parlent du chemin
il y a les rivières qui ne se taisent devant la mort
il y a des prières de paix et pour la terre ; des histoires
faites en hâte avec la flèche, la fourche et l'arme.
Ainsi nous sommes montés
vers la sainte lumière
à travers un temps avare
par des journées livides et frêles
vers le jour, le plus long jour.

Vântul

Se zbat artiştii să-l imite
dar focul în statui nu se aprinde
aşa cum se aprind din izbitura lui
pistruii-n primăvară.

Tu, vântule,
ne naşti, ne înşeli, astenic ne împrăştii.
ne naşti din dorul prins
domestici şi ars.

Ne-nşeli atunci când smulgi
cuvinte ude din regatul ud
pe care le rostogoleşti şi sameni
în limbi de şerpi.

Astenic ne împrăştii spre cele patru zări
şi ca să ne alinţi, pe drum,
voi să ne cântaţi prohodul
pe patru voci.

Viclean încovoiat, cărunt de copt,
şi ud şi orb
mai scârţâie-n genunchiul unui moş
se scutură de ud şi rod
şi creşte iar.

Le vent

Pour l'imiter se démènent les artistes
mais le feu des statues ne s'allume pas
comme s'allument sous son souffle
les taches de rousseur au printemps.

Toi, vent, tu nous donnes vie, nous trompes
puis furieux nous éparpilles.
de la nostalgie captive, apprivoisée, brûlée
tu nous enfantes.

Tu nous trompes quand tu arraches
des mots humides à l'humide royaume
et que tu roules et sèmes
dans des langues de serpents.

Furieux nous éparpilles aux quatre horizons
et pour nous dorloter, en route,
tu nous chantes le requiem
polyphonique pour quatre voix.

Perfide courbé, les cheveux blancs,
aveugle et mouillé
il grince encore dans le genou d'un vieux
et laisse tomber les fruits et l'eau.

Vatra

Trezit-ai fost la timpul
când negrul miez al nopţii
a bătut cu ciocurile albe
în orizontu-şi dat şi sfânt.

Făpturile-ţi în mers, pe trepte –
trib, gintă, apoi popor –
au scormonit şi-au dat
de sâmburii luminii.

Prin vârste cu obraz crestat
de lance, spadă sau şarpe cu blazon
tu fiii ţi i-ai crescut cu rost:
Cu tine au răbdat şi răni, şi ghimpi, şi umbre.

Necredincioşi, acei ce brazda ţi-au vândut,
nu ostrakon,
nu gleznele-n butuci
nici rug de inchizitori, nu.
Numele lor să-l uiţi în somn
iar vânturile să le-ntoarcă ani
ţărâna ta rămâne sfântă
iar faţa lor stropită cu noroi.

O, vatră, te strâng în braţe din marele departe
prin Decebal, Mihai şi Iancu,
din rădăcini.
Străbunii noştri-s proaspeţi
în tine, vatră, azi cârmuită de lumini.

Le foyer

Eveillé tu as été au temps où
le noir noyau de la nuit
frappa de ses becs blancs
à son saint horizon promis.

Montant les marches tes créatures-
tribu, gent et peuple finalement-
avaient fouillé et sont tombées
sur les noyaux de lumière.

Traversant les âges la joue frappée
par javelot, épée, serpent, blason
tes fils tu les as bien élevés :
sévices, épines et ombres ont supporté.

Traîtres furent ceux qui ont vendu ta terre,
ni ostracon,
ni les tortures,
ni le bûcher des inquisiteurs, non.
Leur nom oublie-le quand tu dors
les vents retournent-le à jamais
ta terre reste sainte
et leur visage de boue taché .

Oh, mon foyer, j'embrasse tes racines
avec Decebal, Mihai et Iancu,
ancêtres à jamais présents
en toi, foyer, enfin illuminé.

Iancului

Erau uitaţi de secole pe coarnele de plug
în fosta glie
şi-aproape adormită când,
cu vocea lui Mihai
tu i-ai trezit.

„Îi lămurim pe aceşti tirani
nu-n vorbe, nici cu argumente umanitare
ci învârtind vârtos unealta
şi jalba să ne-o scriem precum Horea”.

.....
-No, gata?
-Gata!
-No, hai ş-om mere.
.....
Şi-au mers...

Şi curs-a sângele albastru
şi sa-ngrăşat pământul lor
trezit a fost de-atunci iobagul
trezit rămas-a, chiar dacă adormise Iancu.

Plecarea ta a fost o reînviere
căci de atuncea an de an
slăvit rămâi, copile de iobag
slăvite Iancu.

Pour Iancu

Depuis des siècles oubliés sur les charrues
dans l'ancienne terre enfoncées
et presque endormie lorsque,
avec la voix de Mihai
tu les avais éveillés.

« Pour faire comprendre ces tyrans
pas de paroles, pas d'arguments humanitaires
mais de la vaillante arme
comme Horea écrivons notre requéte ».

- Alors, on est prêt ?
- Prêts !
- Alors, allons-y.

Et ils sont allés…

Et le sang bleu à flots a coulé
engraissant leur terre
depuis éveillé avait été le serf
et en éveil resta, même si Iancu s'endormit.

Ton départ fut renouveau
car depuis tous les ans
glorifié tu restes, enfant de serf
à jamais glorifié.

Ultimul orfan

Într-o tăcere înăbuşită în fum, sacerdotală
ca un amin plesni un ţipăt.

Sfaturi pentru adevăr
nici nu se uită nici nu se dă
devreme caută-l, căci căutarea-i hrana lui.
N-ajunge pentru el cititul cum lacrima numai citită
nu-ţi lasă sarea pentru gust.

Îţi trebuia un ochi în ochi
aprindeţi-l din partea stângă
de unde focul incoruptibil creşte
şi mergi pe jos.

Poate sub unghiile vremii
vei duce lipsă de voinţă
apropie-te de-un măslin
şi-ascultă-l.

Le dernier orphelin

Dans l'étouffé silence par la fumée, sacerdotal
tel un amen un cri jaillit.

Des conseils pour la vérité :
on ne la donne pas, on ne l'oublie pas
cherche-la bien tôt, sa nourriture c'est la recherche.
la lecture ne lui suffit pas tout comme la larme
ne délivre pas le sel du goût.

Il te fallait un œil dans l'œil
allume -le à ta gauche
ou l'incorruptible feu grandit
et va à pied.

Peut être sous les ongles du temps
la volonté te manquera - t- elle
alors approche-toi d'un olivier
et écoute-le attentivement.

Inorogul

Şi raza ruptă ar fi ajuns
demult
de n-ar fi nins aşa de des
pe drum
şi timpul – silit de obicei să curgă –
păşea încet,
parcă se-oprise împiedicat de lacrimi

dar el venea
dintre răzeşii cu Podu-Nalt în spate
din setea celui zdrobit între cămile
să-şi treacă Ţara bătrână-n suferinţi
în alte vremi.

Ostatec în Imperiul decapitat de cruci
cu pleoape grele şi genunchii-n gură
ostatec dar cu roua prin sânge în galop
făcându-i loc Moldovei cu sabia şi mintea

Apoi el nu
n-a fost pribeag
a fost un început de ziuă
ţesut
flămând de zbor precum un Inorog
el,
domn de frunte şi Frunte între frunţi

L’unicorne

Et le rayon brisé serait arrivé
depuis longtemps
s’il n’avait pas neigé si fréquemment
sur le chemin
et le temps – contraint à s’écouler –
marchait lentement,
comme par les larmes empêché

mais il sortait
des paysans au dos Podul Inalt
et de la soif du déchiré par les chameaux
pour faire passer par les souffrances
son vieux Pays dans d’autres temps.

Ôtage de l’Empire décapité de croix
les paupières lourdes et les genoux fléchis
ôtage au sang où la rosée galope
traçant une place avec l’épée et sa sagesse
à sa chère Moldavie.

Puis il n’a pas été
n’a pas été un exilé
lever du jour il a été,
tissé
obnubilé de vol tel l’unicorne
lui,
prince d’élite et sans égal.

Şerbii

Un strat mai jos sunt ei,
picioarele pe care umbla odată ţara.
Lăsaţi-i, încă dor.
Ei vin demult, de-atâta creme că după mers
păreau obişnuiţi în jug
şi era frig în vremea lor,
ploua-ndesat cu lacrimi
din privilegii şi blazoane.
Trecuse timpul de-adolescenţă
şi tâmpla lumii se albise
dar lăcomia ca o noapte neagră
îşi prinse zvelte rădăcini şi gheare
pe trupul zilelor mărunte.
Visând, încovoiaţi, cu spatele crestat
şi cu genunchii roşi
şerbii strigau spre cer, nădăjduind în rugă:
„O, Doamne, pe cine am trădat să ne târâm
sau ce păcat purtăm că suntem vii.
Mai bine nu suflai atunci
-de-a fost vreodată acest atunci -
şi-am fi rămas numai ţărână neagră, fără grai."
Dar Domnul era surd şi ruga stearpă
se întorcea flămândă, deasupra acelaşi cer
cu-aceeaşi albastră nepăsare,
şi soarele de-albeaţă năpădit
iar ei lăsaţi în timpul fără ţară
şerbii de grâu
şerbii de aur şi de lemn
toţi laolaltă şerbii crucii
toţi laolaltă carnea,
carne de-ntors pământul să respire.
Un strat mai jos sunt zile încă-ntregi
în fiecare os de şerb mai este zi
şi sânge
şi-n fiecare inimă de şerb era un vis,
pământul.

Les serfs

Ils gisent sous cette couche en bas
eux, dont les palmes de pieds étaient jadis le pays.
Laissez-les, ils ont encore mal.
Ils viennent du passé, depuis si longtemps
que leur démarche semblait habituée au joug
et de leur temps il faisait froid
et il pleuvait souvent des larmes
issues de privilèges et drames.
Le temps dépassa son adolescence
la tempe du monde devint blanche
mais la convoitise, noire nuit
encercla de sveltes racines et griffes de fer
le menu corps des journées tristes.
Rêvant, le dos courbé et lacéré
genoux rongés par les blessures
les serfs, les yeux au ciel priaient :
« Dieu, qui avons-nous trahi pour devoir ramper
ou quel péché devons-nous expier.
Tu n'aurais pas dû souffler en ce temps-là
- s'il y a eu jamais ce temps-là-
et nous serions restés noire glaise, sans voix ».
Mais Dieu était sourd et la stérile prière
rentrait inassouvie, au-dessus le même ciel
la même indifférence bleue,
et le soleil de cataracte touché
et eux abandonnés au temps sans pays
les serfs du blé
les serfs de l'or et du bois
tous ensemble serfs de la croix
tous ensemble chair
chair bonne à retourner la terre pour qu'elle respire.
Une couche plus bas il y a des jours encore entiers
dans chaque os de serf palpite le jour
et le sang frémit
et dans chaque cœur de serf vivait un rêve,
la terre.

Şerbii de grâu

Mai doare încă timpul fără ţară
dor încă, dor adânc
Ioan şi Gherghe şi Vasile
odinioară pieptul ţării şi inima fără ţărână.
Stă evul ştirb, îşi ţine strâns în braţe
icoană plugul
cu dintele înţepenit în brazdă
şi-n coarne apăsându-se-ndesat,
de parcă-ar vrea să spargă timpul,
Ioan fără de ţară, de ţărână
şerbii de grâu prin timp sămânţa de sămânţă.

Era târziu când urma copitelor s-a şters
hotarele au fost hotărnicite cu braţul lui Ioan
şi între ele doborâte
ţărâna se întorcea-ncărcată.
Cu şarpele de faţă
culesul a-nceput întors: urcaţi pe legi/croi te-anume
precum un vierme orb ajunge
la miez ajunse nobilimea
şi pe aproape, muşcând până la sânge, muşca popimea.
Rămaşi mai jos lângă ţărână
lipiţi de ea
cu lacrimile calde îngheţate,
ba, frânţi cu roata de se ridicau
rămas-au şerbii, fiinţele în nefiinţă.

Pe-aici, pe unde azi câmpiile-s mai roşii
şi spicul se îndoaie mai încărcat de aur,
se aud încă
şerbii desţelenind sălbăticite ţarini.
Porneau devreme şerbii cu noaptea peste zi.

Les serfs du blé

Le temps sans pays fait encore mal
ils ont mal, profondément mal
Ioan, Gheorghe et Vasile
jadis piliers du pays et cœurs sans poussière.
édenté est le siècle,
Ion serre de ses forts bras
la charrue comme une icône
ses dents bloquées dans le sillon
et appuyant de toutes ses forces,
comme s'il voulait briser le temps,
Ioan sans terre, fait de glaise
le serf du blé renouvelant les semailles.

Il était tard quand la trace des sabots s'est effacée
les frontières furent fixées par les bras de Ioan
et entre elles, sabots couchés par terre,
la poussière rentrait chargée.
En la présence du serpent
la cueillette partit du mauvais pas: sur les lois juchée
et à mesure faites
tel un ver aveugle
au noyau s'installa la noblesse
et se tenant tout près, mordaient jusqu'aux os, les popes.
Restés plus bas près de la terre
collés à elle
les larmes chaudes glacées,
et passés à la roue s'ils osaient vociférer
restèrent les serfs, êtres dans la mort.

Ici où les plaines sont plus rouges
et où l'épi fléchit chargé d'or,
on entend encore
les serfs défrichant les terres sauvages.
Partaient très tôt les serfs, dès l'aube.

Delirul mării

Cerul senin şi marea.
Regal spectacol în care, parteneri,
ei poartă măşti, alternativ.
Slobode,
cum în jgheabul fierarului suliţe crude,
razele-nfipte în mare, sfârâiau şi
pe-aproape un val –
de parcă-ar fi vrut să mă-mbie –
cuprinse lasciv o urmă încinsă-n nisip,
de femeie.
Şi pentru ca nimic să nu bănui, discretă
Alătur, ispititoare, marea, încerca vocale.
Dintr-una însă, precum
se sparge o fereastră, noaptea
albi-disperaţi pescăruşii
ca grindina-n ţiglele roşii-au pornit să arunce
ţipete reci peste plajă şi,
cu frânghii, împletite din sunete lungi
încercau să se prindă, de ţărm
corăbii de ţărm.
Şi marea zburlită deodată;
val după val
din extaz în delir
mai departe obscenă; cu fustele-n cap
iar vântul, obraznic, ca zdrenţe-i zvârlea peste ţărm
hălcile rupte din coapse.
Speriate,
valuri trăpaşe-herghelii de mustangi - în sălbatic nechez
-ca în şarje numizii-
cabrau lângă dig şi acum
la picioarele mele-ciudat dialog-cu piatra
vorbeau despre ei;de matrozii călcaţi în picioare
de copitele lor.

Le délire de la mer

Le ciel sans nuages et la mer.
Royal spectacle où, partenaires,
ils portent des masques, à tour de rôle,
Libres,
comme dans l'auge du forgeron de nouveaux javelots,
les rayons enfoncés dans la mer, grésillaient et
tout près une vague –
comme si elle avait voulu me tenter-
embrassa lascivement une trace chaude dans le sable,
trace de femme.
Pour que je ne me doute de rien, discrète
Tout près, alléchante, la mer vocalisait.
De l'une d'elle pourtant, comme
une vitre qui se casse, la nuit
de blanches, désespérées muettes
telle la grêle dans les tuiles rouges jettent
de froids appels sur la plage et,
avec des cordes, tressées de longs sons
essayent de s'accrocher au rivage
des voiliers.
Et la mer soudain affolée ;
vague après vague
d'extase en délire
puis obscène ; les jupes retroussées
et le vent, insolent,telles des hardes jetait par-dessus le bord
les tranches arrachées à ses cuisses.
Effrayées
des vagues galopant, haras de mustangs hennissants
-comme dans les charges des numides-
cabraient près de la digue et maintenant
à mes pieds – étrange dialogue- avec la pierre
parlaient d'eux, des marins foulés aux pieds
par leurs sabots.

ADDENDA:

Al. Cistelecan, *Paul Pretor*

Fișă de dicționar

PRETOR, Paul (pseudonimul profesorului Ioan Teodor Oltean), poet și istoric. Născut la 19 febr. 1942, în Gheja, Luduș; decedat la 21 mai 1998, Luduș. Fiul lui Teodor Oltean, ceferist, și al Mariei (n. Pantea), casnică/ muncitoare la CAP. A mai avut trei frați: Teodor, Maria și Viorel. Școala generală (1949-1956) în Gheja; urmează cursurile Liceului teoretic din Luduș, absolvit în 1960, și apoi pe cele ale Facultății de istorie-filozofie (specialitatea istorie universală) ale Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj (1960-1965). În perioada studenției își scrie primele creații literare. În 1968 s-a căsătorit cu Elena Novac; au avut doi copii: Ioan Hadrian, chirurg, și Elena Ioana, psihiatru. După absolvire, e profesor de istorie la Șăulia de Cîmpie (1965-1966) iar apoi la Liceul teoretic nr. 2 din Luduș (din 1966 pînă la decesul din 1998). Și-a luat doctoratul în istorie, în 1988, cu teza *Revoluția de la 1848 în Cîmpia Transilvaniei* (coordonator: Ștefan Pascu). A fost primar al Ludușului în 1991-1992 și președinte al CPUN-ului local. A debutat cu poezie în *Vatra*, în 1973. A colaborat cu studii istorice și poezii la *Vatra, Apulum* (Alba Iulia), *Steaua, Tribuna, Amfiteatru, Steaua Roșie, Glasul Mureșului.* A coordonat "Monografia orașului Luduș", apărută în 1977. A fost director al Universității Populare din Luduș, iar în 1969-1970 a făcut săpături arheologice la Gheja și Luduș. Membru al Societății de științe istorice, metodist al Inspectoratului Școlar județean Mureș. Prezent cu poeme și în culegerea *Tineri debutanți* din 1978. Debutul său editorial – *Pădurea sub cuvinte,* Editura de Vest, Timișoara, 1992 – a rămas singurul său volum. Post-mortem, în 1998, i-a fost decernat titlul de "cetățean de

onoare" al Ludușului iar numele său a fost atribuit atît Școlii generale din Gheja, cît și unei străzi din Luduș.

*

Se vede că-n spatele poetului Paul Pretor stă profesorul de istorie Ioan Oltean: plasa de referințe e scoasă din patrimoniul istoriei iar direcția meditativă a poemelor trage spre avizul moral. Sunt, de altfel, lucruri observate imediat, atît în nota de pe copertă a lui Ștefan Aug. Doinaș, cît și în comentariile lui Iulian Boldea. Primul constată că poetul, "obsedat de statui" (e, într-adevăr, simbolul cel mai frecvent, aproape excesiv, conotat mai mereu moral, ca proiecție a vanității și închipuirii de sine), "e în fond obsedat de exemplaritatea umană, de modelul moral" și că, "sub arabescurile imagisticii" (care nu-i prea barocă, în realitate), "ascunde un grav fond de sensibilitate morală". Și Boldea remarcă preferința pentru "procedeul parabolei", prin intermediul căruia "adevărul etic" e travestit "în figurație alegorică", într-un lirism de "tonalitate reținută, sublimată în nuanță" și "contrasă în semiton". Un fel de nacazanii estompate scrie Paul Pretor, scoase din alerta simțului moral și cu o undă de sarcasm mustrător pentru vanitățile noastre nesătule: "La confluența marilor iluzii/ treceam cu rîndul prin extaz,/ gustam din el și iar ne așezam la rînd/ și, pîn-la noua mușcătură,/ stam prinși de gîtul gloriei visate./ O, niciodată și niciunde,/ orgoliul nostru legendar/ nu a avut, pînă acum, mai mare poftă/ de statui" (*Poftă de statui*). Sarcasmul nu-i ofensiv, n-are retorică, e abia insinuat, dar el atinge cu atît mai acut comportamentul contemporan (într-o poezie cu evident subtext politic, așa cum e *Răsplătit cu statui*, o "odă" dedicată curajului tăcerii din comunism: "Ca o pecingine-n carne/ curajul tăcerii s-a-ntins/ și se-așteaptă, fără îndoială,/ să fie-n curînd răsplătit/ ca un erou cu statui./ Și-i vom pune un paznic alături/ să-l țină de mîini dacă noaptea,/ trezindu-se cumva,/ sau poate în somn,/ ar începe să bată din palme"). Aparent senine, aproape neutrale, poeziile lui Pretor au subtextul activ, trimițînd mereu, deși discret, la context. Iar cînd caută simboluri, le alege pe cele demonstrative, pe cele ce pot da exemplu moral, indiferent de specia din care sunt extrase. Dintre flori, bunăoară, cea mai aptă de demonstrație morală e crizantema, cu temeritatea ei în înfruntarea vremurilor ostile: "Ar trebui să ne-nchinăm mai mult/ asupra florilor tîrzii de toamnă,/ ar trebui pentru curajul/ cu care sparg în dimineață ceața./ Cînd totu-n jur e doar cădere,/ cînd pustiită e grădina/ voi, numai voi, iubite crizanteme,/ mai îndrăzniți" etc. (*Curajul crizanetemei*). Selecția figurativelor cu

funcție de simbol se face întotdeauna după vocația lor alegorizantă, cum zice Boldea. Firește că uneori acest moralism veșnic treaz dă direct în disertații despre virtuți sau vicii, tratînd în maniera vechilor alegorii: "Voia cu orice preț să urce. Oricum,/ visu-i era de mult în vîrf – îl aștepta,/ și numai drumul mai trebuia acum ales./…/ Apoi la colțul străzii-ntr-o tarabă,/ vindea iluzii cu bucata/ precum odinioară papii lemne sfinte./ Iată-l în vîrf. Prețul a fost/ destul de rezonabil. Făina ieftină./ De remușcări? O! nici o urmă -/ pe dinăuntru era știrb" (*Perfidie*). Cînd dispoziția alegorică e mai discretă, poemele sar, într-adevăr, într-o dimensiune parabolică în care reflecția se topește în tramă, ca-n această *Napoleon și ceața*, făcută cu rețeta lui Jebeleanu din *Hanibal*; "Toți sau aproape toți/ credeam că învingem mereu./ În fața Piramidelor/ pe cei pesimiști și asinii/ îi așezarăm la mijloc. Și iar am învins./ Apoi am prins și gustul/ că după o vreme pe cîmpuri/ erau de-ajuns numai numele singur și faima./ Printre atîtea victorii/ pe ea însă, cine s-o bage în seamă?/ Nu zic nu,/ cei pesimiști, peste Alpi încă/ și în drum spre Egipt,/ șușoteau cîte ceva/ dar, de la distanța crescută-ntre noi,/ cum să-i aud?/ Pe ea însă,/ cine s-o bage în seamă,/ și cine să creadă că-i pe urmele mele/ cu pași de pisică?". Organizate într-o demonstrație morală, poemele lui Paul Pretor nu prea mai au timp de altceva, stînd mereu pe această linie combativă. Dar și pe moraliști îi mai cuprind uneori nostalgiile și atunci se lasă cu tandrețe în voia stării. Așa cum se lasă și Paul Pretor pradă nostalgiei de natale, dedicînd un imn fidelității salcîmului de la poartă: "Ești tot în poartă, alb de veghe,/ de vînturi reci ți-e pielea arsă/ și-un braț, din trunchiul scorburos/ ți-atîrnă greu,/ lovit de-un fulger rătăcit./ Ești tot în poartă, ca un lar,/cu talpa prinsă în țărînă/ și fruntea în văzduh/ precum cupola unui dom./ Ești tot în poartă încă treaz, deși/ inelele te strîng și umbrele te mușcă./ Tu fost-ai soi sălbatic, dar lîngă casă/ ai devenit de-al casei și plîngi,/ surîzi și gemi cu ea, copacule bătrîn" (*Salcîm în poartă*). Firește că și-n mijlocul nostalgiei, tot virtuțile morale primează, căci și salcîmul e o demonstrație de virtuți. Poetul s-ar fi putut exersa și-n erotică, în care probează – dar foarte incidental – virtuți de senzualitate aprinsă: "Nu era nici un semn împrejur,/ întîmplarea rămase surprinsă și ea,/ bănuielile mele mult, mult în urmă,/ cînd surîsul tău a țîșnit precum o săgeată/ și n-am putut să mă apăr. Înăuntru,/ herghelii de mustangi au scăpat,/ și-n galopul flămînd,/ au zdrobit zăbrelele reci-pretins înțelepte" etc. (*Pumnalul albastru*). Cum conceptul poetic e mai degrabă misionar decît confesiv, Paul Pretor iese rareori din misiunea moralizantă (cu maximă decență, totuși) a poeziei.

Opera:
Pădurea sub cuvinte. Versuri, Editura de Vest, Timișoara, 1992

Referințe critice:
Iulian Boldea, în *Cuvîntul liber*, 16 apr. 1993; idem, în *Tribuna*, nr. 5/1995; idem, *Metamorfozele textului (Orientări în literatura română de azi),* Editura Ardealul, Tîrgu Mureș, 1996; idem, în *Cuvîntul liber*, 26 mai 1998; idem, în *Tezaur*, oct. 1998; Marian Balea, în *Cuvîntul liber,* 6 iunie 1998; Dimitrie Poptămaș, în *Glasul Mureșului,* 23 iunie 1998; idem, *Philobiblon mureșean. O viață printre oameni și cărți,* Cuvînt înainte de Melinte Șerban, Fundația culturală "Vasile Netea", Tîrgu Mureș, 2003; Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni.* Dicționar biobibliografic, Biblioteca Județeană Mureș, Tîrgu Mureș, 2000; Dorin Borda, Ilarie Gh. Opriș, Traian Bosoancă, *Dascăli mureșeni,* I, 200 de biografii, Asociația culturală "Sfîntu Gheorghe", Casa de editură Mureș, Tîrgu Mureș, 2006.

ADDENDA:

Al. Cistelecan, *Paul Pretor*

Fiche de dictionnaire

PRETOR,Paul (le pseudonyme du professeur Ioan Teodor Oltean), poète et historien. Né le 19 février 1943, à Gheja, Luduş ; décédé le 21 mai, Luduş . Fils de Teodor Oltean, cheminot, et de Maria (née Pantea), ménagère/ ouvrière à la C.A.P (Coopérative Agricole de Production). Il a eu trois frères : Teodor, Maria et Viorel. Le collège (1949 – 1956) à Gheja ; il suit les cours du Lycée théorique de Luduş, finis en 1960 et après, ceux de la Faculté d'histoire-philosophie (section histoire universelle) de l'Université « Babeş- Bolyai » de Cluj (1960 – 1965). Pendant les études universitaires il écrit ses premières créations littéraires. En 1968 il a épousé Elena Novac ; ils ont eu deux enfants : Ioan Hadrian, médecin chirurgien et Elena Ioana, médecin psychiatre. Après les études, il est professeur d'histoire à Şăulia de Cîmpie (1965 – 1966) et puis au Lycée théorique n°. 2 de Luduş (à partir de 1966 jusqu'à son décès en 1998). En 1988 il a passé son doctorat en histoire avec la thèse *La révolution de 1848 dans la Plaine de Transylvanie* (coordonnateur : Ştefan Pascu). Il a été le maire de Luduş entre 1991 – 1992 et président du CPUN local. Il a débuté en poésie à *Vatra*, en 1977 et a collaboré avec des études d'histoire et des poésies à *Vatra, Apulum* (Alba Iulia), *Steaua, Tribuna, Amfiteatru, Steaua Rosie, Glasul Muresului*. Il a coordonné « La monographie de la ville de Luduş », parue en 1977. Il a été directeur de l'Université Populaire de Luduş et en 1969 – 1970 il a fait des fouilles archéologiques à Gheja et Luduş. Membre de la Société de sciences historiques, conseiller pédagogique de l'Inspectorat Scolaire du département du Mureş. Présent avec des poèmes dans le recueil *Tineri debutanti* (*Jeunes débutants*) de 1978. Son début éditorial - *Pădurea sub cuvinte* (*La forêt sous paroles)*, Editura de Vest, Timişoara, 1992 – est resté son unique volume. Post mortem, en 1998, on lui a décerné le titre de « citoyen d'honneur » de Luduş et son nom fut attribué tant à l'Ecole générale de Gheja, qu'à une rue de Luduş.

*

On voit que derrière le poète Paul Pretor se tient le professeur d'histoire Ioan Oltean: le réseau de références est tiré du patrimoine de l'histoire et la direction méditative des poèmes incline vers l'avis moral. Ce sont, d'ailleurs, des choses observées tout de suite, tant dans la note de Stefan Augustin Doinas sur la couverture du volume, que dans les commentaires de Iulian Boldea. Le premier constate que le poète, obsédé par les statues (c'est vraiment, le symbole le plus fréquent, presque excessif, avec des connotations le plus souvent morales, comme projection de la vanité et de l'image de soi-même), «est au fond obsédé par l'exemplarité humaine , par le modèle moral» et que , «sous les arabesques des images » (qui , en réalité, n'est pas trop baroque), « il cache un fond grave de sensibilité morale». Et Boldea remarque la préférence pour «le procédé de la parabole», par le biais duquel « la vérité éthique» est travestie « en figuration allégorique», en un lyrisme de « tonalité retenue , sublimée en nuance» et « réduite au semi- ton». C'est une sorte d'homélies estompées qu' écrit Paul Pretor, tirées de l'alerte du sens moral et avec une vague de sarcasme réprobateur pour nos vanités avides: «A la confluence des grandes illusions/nous passions à la file en extase,/nous y goûtions et reprenions la file/et, jusqu'à nouvelle morsure,/nous restions accrochés au cou de la gloire rêvée./Oh ! Jamais et nulle part,/notre orgueil légendaire/n'a eu, jusqu'à présent, davantage envie/de statues ».(*Envie de statues*). Le sarcasme n'est pas offensif, n'a pas de réthorique, il est à peine insinuant, mais atteint d'autant plus vivement le comportement contemporain (dans une poésie à évident sous-texte politique, telle *Récompensé en statues*, une «ode» dédiée au courage du silence pendant le communisme): «Tel un impétigo dans la chair/le courage du silence s'est déployé/et il s'attend, sans doute,/à être bientôt récompensé/tel un héros, en statues/Et nous mettrons à ses côtés un gardien/qui lui tiendrait les mains la nuit/si par hasard, en se réveillant en sursauts/il se mettait à applaudir ». Apparament sereines, presque neutres, les poésies de Pretor ont le sous-texte actif, renvoyant toujours, bien que discrètement, au contexte. Et quand il cherche des symboles, il choisit les démonstratifs, ceux qui peuvent donner l'exemple moral, quelle que soit l'espèce dont ils sont extraits. Parmi les fleurs, par exemple, la plus apte pour la démonstration morale est le chrysanthème, avec sa témérité dans la confrontation avec les temps hostiles : « Il nous faudrait nous pencher davantage/sur les fleurs tardives d'automne/il faudrait le faire pour le courage/dont elles percent les brumes matinales./Lorsque autour tout est affaissement/quand ravagé est le

jardin/vous, seules vous, chers chrysanthèmes,/ osez encore » etc. La sélection des figuratifs à fonction de symbole se fait toujours selon leur vocation allégorisante, comme dit Boldea. Certes, souvent ce moralisme, toujours en éveil, débouche directement dans des dissertations sur les vertus ou les vices, traitant à la manière de vieilles allégories:" Il voulait à tout prix monter./ Cependant,/son rêve était depuis longtemps au sommet/ et l'attendait,/il ne restait qu'à choisir la route./…/ «Et puis au coin de la rue, sur un éventaire,/il vendait des illusions en détail/tout comme autrefois du bois béni les papes./Le voilà en haut. Le prix a été/ assez raisonnable./ La farine, bon marché./Quant aux remords ?/ Ô ! aucune trace – /son âme était déjà édentée » (*Perfidie*). Lorsque la disposition allégorique est plus discrète, les poèmes glissent vraiment en une dimension parabolique ou la réflexion se fond en trame, comme dans la poésie *Napoléon et le brouillard*, faite avec la recette de Jebeleanu dans *Hanibal*: «Tous ou presque tous/nous croyions vaincre toujours./devant les Pyramides/les pessimistes et les ânes/ nous les plaçâmes au milieu./ Et nous avons une fois de plus vaincu./Puis nous nous sommes habitués à croire/qu'après un certain temps sur les champs de bataille/il suffisait, pour vaincre, le seul nom et sa renommée./Parmi tant de victoires/Le brouillard, qui daignait lui prêter attention ?/Je ne dis pas non,/les pessimistes, déjà traversant les Alpes/et en route pour l'Egypte,/chuchotaient entre eux mais,/comment les entendre avec la distance/toujours plus grande qui nous séparait ?/Mais lui, le brouillard, qui daignait lui prêter attention/et qui pouvait croire qu'il marchait sur mes traces/ tel un félin ? » Organisés en une démonstration morale, les poèmes de Paul Pretor n'ont pas trop de temps pour autre chose, se situant toujours sur cette ligne combative. Mais quelques fois, même les moralistes sont envahis par les nostalgies et alors ils se laissent tendrement à la merci de cet état d'âme. Tout comme se laisse Paul Pretor, en proie à la nostalgie des origines, dédiant un hymne à la fidélité de l'acacia à la porte: « Tu es toujours à la porte, blanc gardien,/les vents froids ont écorché ta peau/et du tronc creux, un bras/ pend mollement,/frappé par un égaré éclair./Tu es toujours à la porte, tel un lare,/le pied fixé dans la poussière/et le front dans le ciel/comme la coupole d'un dôme./Toujours à la porte, en éveil encore, bien que/les anneaux te serrent et les ombres te mordent./Tu as été d'une race sauvage,/ mais près de la maison,/apprivoisé,/tu fais partie de la famille et pleures,/souris et gémis avec elle, vieux arbre » (*Acacia à la porte*). Certes, en pleine nostalgie, ce sont toujours les vertus morales qui

priment , car l'acacia aussi est une démonstration de vertus. Le poète aurait pu s'exerser en érotique aussi , où il fait la preuve – bien que très accidentellement – de vertus de sensualité passionnante : « Aucun signe aux alentours,/même le hasard était surpris,/mes soupçons restés bien en arrière,/quand ton sourire jaillit comme une flèche/ et je n'ai pu m'en défendre. Dedans,/des haras de mustangs se sont élancés,/et dans leur galop inassouvi,/ ont brisé les mors froids – prétendus sages » etc. (*Le poignard bleu*). Comme le concept poétique est plutôt missionaire que dispos à la confession, Paul Pretor émerge rarement de la mission moralisante (faite, néanmoins, avec maximum de décence,) de la poésie.

L'oeuvre:
La forêt sous paroles. Poésies, Editura de Vest, Timișoara, 1992

References critiques:
Iulian Boldea, dans *Cuvîntul liber*, 16 apr. 1993; idem, dans *Tribuna*, n°. 5/1995; idem, *Metamorfozele textului (Orientări în literatura română de azi),(Les métamorphoses du texte(Orientations dans la littérature roumaine d'aujourd'hui)* Editura Ardealul, Tîrgu Mureș, 1996; idem, dans *Cuvîntul liber*, 26 mai 1998; idem, dans *Tezaur*, oct. 1998; Marian Balea, dans *Cuvîntul liber,* 6 iunie 1998; Dimitrie Poptămaș,dans *Glasul Mureşului,* 23 iunie 1998; idem, *Philobiblon mureșean. O viață printre oameni și cărți, (Philobiblion de la contrée du Mures. Une vie parmi les gens et les livres).* Avant -propos de Melinte Șerban, Fundația culturală "Vasile Netea", Tîrgu Mureș, 2003; Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni.(Ecrivains roumains de la contrée du Mures)* Dicționar biobibliografic, Biblioteca Județeană Mureș, (Dictionnaire bibliographique, La Bibliothèque départementale Mureş)Tîrgu Mureș, 2000; Dorin Borda, Ilarie Gh. Opriș, Traian Bosoancă, *Dascăli mureșeni, (Enseignants de la contrée du Mureş)*I, 200 de biografii, Asociația culturală "Sfîntu Gheorghe",(L'association culturelle "Sfîntu Gheorghe",(Casa de editură Mureș, (La Maison d'édition Mureş) Tîrgu Mureș, 2006.

CUPRINS ● SOMMAIRE

CUVÂNT ÎNAINTE ● AVANT - PROPOS **1**

I. Pădurea sub cuvinte ● La forêt sous paroles

Poftă de statui **12**
L'envie de statues 13

Sătui **14**
Dégoûtés 15

Puiul de munte **16**
La petite montagne 17

Răsplătit cu statui **18**
Récompensé en statues 19

Ieșit din triunghi **20**
Sortie du triangle 21

Curajul crizantemei **22**
Le courage du chrysanthème 23

Poate întâmplarea **24**
Peut-être le hasard 25

Sfat pentru menținerea curajului în formă **26**
Conseil pour maintenir le courage en forme 27

Rugă și sfat **28**
Prière et conseil 29

Acum **30**
Maintenant 31

Frunze **32**
Feuilles 33

Pândă **34**
Guet- apens 35

Laurii sterpi **36**
Les lauriers stériles 37

Sărutul **38**
Le baiser 39

Frica de somn **40**
La peur de sommeil 41

Vincent **42**
Vincent 43

Pădurea sub cuvinte **44**
La forêt sous paroles 45

Fântâni **46**
Fontaines 47

Distanţele **48**
Les distances 49

Aşa **50**
Ainsi **51**

O zdreanţă care alungă păsări **52**
Un lambeau qui chasse des oiseaux 53

Privighetoarea **54**
Le rossignol 55

Fraza sculptată **56**
La phrase sculptée 57

Între ochiul de plasă şi ochiul de peşte **58**
Entre la maille du filet et l'œil de poisson 59

Salcâm la poartă **60**
Acacia à la porte 61

Prea târziu - înţelesul **62**
Trop tard – le sens 63

Pumnalul albastru **64**
Le poignard bleu 65

Până când **66**
Jusqu'à quand 67

Confecţii moderne **68**
Des prêt-à-porter modernes 69

Sfat amical **70**
Conseil amical 71

Speranţa mărului sălbatic **72**
L'espoir du pommier sauvage 73

Perfidie **76**
Perfidie 77

Singurătatea ca şansă **78**
La solitude comme chance 79

Datorii **80**
Devoirs 81

Socrate **82**
Socrate 83

Clipa albastră **84**
L'instant bleu 85

Napoleon şi ceaţa **86**
Napoléon et le brouillard 87

Învinşii **88**
Les vaincus 89

Catargul lui Ulise **90**
Le mât d'Ulysse 91

Cuvinte, păianjeni, cocoşi **92**
Paroles, araignées, coqs 93

Singurătate **94**
Solitude 95

Speranţa **96**
Espoir 97

Scrisori de pe Dealul Sângeorgiu de la Oarba de Mureş (I-IV) …I **98**
Lettres de la Colline Sângeorgiu de Oarba de Mureş (I – IV) I 99

II **100**
II 101

III **102**
III 103

IV **104**
IV 105

Rădăcini **106**
Racines 107

Bucuros de iarbă **108**
Content de l'herbe 109

Plopii **110**
Les peupliers 111

II. Inedite ● Inédits

Adevărul **114**
La vérité 115

Lanţul **116**
La chaîne 117

Sub zeul întâmplării **118**
Le dieu hasard 119

Săgeata lui Amor **120**
La flèche de Cupidon 121

Aşa **122**
Ainsi 123

13 decembrie **124**
13 décembre 125

Dezarmare **126**
Désarmement 127

Procesul **128**
Le procès 129

Reflecţie **132**
Réflexion 133

Spălatul pe mâini **134**
Comment se laver les mains 135

Înţelesul ca hrană **136**
Le sens en guise de nourriture 137

Ithaca astăzi **138**
Ithaque aujourd'hui 139

Venus fără braţ **140**

Vénus sans bras....141

Celebra....142
La célèbre....143

Păianjenii....144
Les araignées....145

Numai....146
Seulement....147

Ieremia pârcălabul....148
Le boyard Ieremia....149

Ţepeş refuzând un ciob de pace....150
Ţepeş refusant une paix ignoble....151

Sub cupolele Sofiei....152
Sous les coupoles de Sophie....153

Mihai Viteazul....154
Michel le Brave....155

Ciuta lovită....156
La biche frappée....157

Blondul veşnic....158
Le blond éternel....159

În faţa statuii Pieta din San-Pietro....160
Devant la statue Piéta à San-Pietro....161

August....162
Août....163

Deşertul....164
Le désert....165

Ani cu frâu....166

Années muselées 167

Decembrie aprins 168
Décembre incendié 169

Gropi 170
Trous 171

Nopţi cu cruci 172
Les nuits des croix 173

Ziua cea mai lungă 174
Le jour plus long 175

Vântul 176
Le vent 177

Vatra 178
Le foyer 179

Iancului 180
Pour Iancu 181

Ultimul orfan 182
Le dernier orphelin 183

Inorogul 184
L'unicorne 185

Şerbii 186
Les serfs 187

Şerbii de grâu 188
Les serfs du blé 189

Delirul mării 190
Le délire de la mer 191

ADDENDA: Al. Cistelecan, *Paul Pretor* 192